

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Anu Sünd

**EUROOPA MERENDUS- JA KALANDUSFONDI TOETUSTE
ROLL KALANDUSSEKTORIS**

Magistritöö

Õppekava juhtimine ja turundus, peeriala ettevõtte ja ekspordi juhtimine

Juhendaja: Jelena Hartšenko, MSc

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud magistritöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10 453 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Anu Sünd

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 183069TATM

Üliõpilase e-posti aadress: anu.synd@gmail.com

Juhendaja: Jelena Hartšenko, MSc:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. EUROOPA MERENDUS- JA KALANDUSFOND.....	8
1.1. Ühtne kalanduspoliitika.....	8
1.2 Eesti Kalanduse Strateegia 2014- 2020	10
1.3 Seadusandlus ning toetuste maksmise kord Eestis	11
1.3.1 Kalandusnõukogu peamised ülesanded	11
1.3.2 Toetuse määramise alus.....	11
1.3.3 Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuse taotlemise kord.....	12
1.4. Kalandussektori ülevaade	14
1.5. Ökosüsteemipõhine kalanduse juhtimine	16
.....	17
1.5.1 Informatsiooni juhtimine	18
1.5.2 Merejuhtimine- täiendus ökosüsteemipõhisele kalanduse korraldamisele.....	18
.....	19
1.5.3 Piirkondlik kalanduse korraldamise organisatsioon.....	20
1.5.4 Läänemere Ökosüsteemipõhise merejuhtimise organisatsioonid.....	20
1.6. Huvipoolte kaasatusega tekkivad probleemid	22
1.6.1 Huvipooled kalanduspoliitikas	22
1.6.2 Kalanduspoliitikaga seotud otsuste tegemine.....	24
1.6.3 Kalanduspoliitika probleemid.....	25
2. KALANDUSSEKTORI UURINGUD, EESTI TOETUSTE MAKSMISE ORGANISATSIOONID NING TOETUSTE MÕJU KALANDUSSEKTORILE.....	27
2.1 Eestis makstavad kalandussektori toetused	27
2.2 Uuring Eesti elanike teadlikkus Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist.....	30
2.3 Toetuste maksmise mõju	34
2.3.1 Tagasiostetavad toetused	35
2.3.2 Erinevate kalandustoetuste mõju sektorile	36
2.4 Uuringu valim ja meetodika	38
3. TULEMUSED, ARUTELU JA JÄRELDUSED	40
3.1 Kvalitatiivse uuringu tulemused.....	40

3.2 Arutelu ja järeldused.....	43
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	48
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	50
LISAD	54
Lisa 1. Maailma tööhõive määr kalandus- ning vesiviljelussektoris.....	54
Lisa 2. PRIA ja EMKF toetused kalandussektorile	55
Lisa 3. Struktureeritud intervjuu küsimused.....	56
Lisa 4. Transkriptsioon	57
Lisa 5. Lihtlitsents	60

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva töö teemaks on kalandussektorile antavate toetuste roll ning toetuste mõju kalandussektorile tervikuna. Töös on kasutatud kvalitatiivset meetodit dokumendianalüüsi põhjal, et saada teada, kas toetused, mida antakse kalandussektoris majandusliku kasu suurendamiseks ka seda tegelikult teevad. Lisaks teoreetilises osas käsitletud dokumentide analüüsile on kasutatud ka stukureeritud intervjuud kolme kalandusettevõtte esindajaga, milles on uuritud nende seisukohti Euroopa- Merendus- ja Kalandusfondi toetuste kohta.

Töö eesmärk on mõista paremini kalandussektori toimimist lähtudes kalandustoetuse maksmise rollist ning mõjudest kalandussektorile. Töös käsitletakse peamisi ühtse kalanduspoliitika põhimõtteid ning kirjeldatakse kalandusfondi peamisi ülesandeid. Samuti on töös antud ülevaade toetuse maksmise korrast Eesti seadusandluses ning maailma kalanduspoliitika mõjust kalanduse majandusharule. Lisaks on töös käsitletud huvipoolte esindatust kalanduspoliitika koostamisel. Ühtse kalanduspoliitika jaoks on vajalik teha põhjalikke analüüse, kuna iga otsus on mõningatele liikidele eluliselt olulise tähtsusega. Samuti on vajalik, et kõik huvigrupid töötaksid koos ning välja oleks kujunenud otstarbekas ühtne kalanduspoliitika ning toetuste maksmise süsteem. Töös on toodud välja, millistel juhtudel on toetuste maksmine olnud ebavajalik ning isegi kahjuliku mõjuga.

Võtmesõnad: kalandus, vesiviljelus, toetused, jätkusuutlikkus

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teema on aktuaalne, sest kalandus on üks vanematest tootmisharudest ning kala on mitmete inimeste meelistoiduks. Kalale on omistatud mitmed tervisele kasulikud omadused, kuna sisaldab organismile vajalikke aminohappeid, mis toetavad aju ning südame- ja veresoonkonna normaalset talitlust. Selleks, et tagada tervislik ning mitmekesine toiduvalik on väga oluline põhimõte jätkusuutliku kalanduse ja vesiviljelusorganismide ning teiste bioloogiliste ressursside liigirikkuse säilimine ning kaitse. Seetõttu on oluline, et kogu kalandusega seotud majandustegevus oleks hoolikalt ning otstarbekalt kavandatud, et tagada nii toiduga kindlustatus kui ka erinevate liikide kaitse.

Kalandussektoris töötas üle maaailma 40,34 miljonit inimest aastal 2016 ning 19,27 miljonit inimest olid hõivatud vesiviljelusega (Statista, Lisa 1. Tabel 1).

Töö eesmärgiks on paremini mõista kalandussektori toimimist lähtudes kalandussektori toetuste maksmise rollist. Kalandus hõlmab endas mitmeid erinevaid poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid, juriidilisi, keskkondlike ning tehnoloogilisi dimensioone. Kogu tegevus ei piirdu vaid kalapüügi ning saagi ümbertöötlemisega. Sellele eelneb ning järgneb laialdane ettevalmistus. Alustuseks on vajalik teada, millega ning millisel ajal ja kuidas võib kala püüda.

Käesoleva töö autor on töötanud mitmeid aastaid kalandussektoris ning seetõttu on see teema valitud, et saada parem ülevaade sektorist. Autor töötas kalatööstuses, mille ülesanneteks oli imporditud kala töötlemine, selle väärindamine ning müük. Käesolev töö annab laiemat üldpildi kalandusest ning selles sektoris makstavatest toetustest ning nende otstarbekusest. Kuna töö autor on tegev olnud vaid tööstuse ning müügi poolel, siis ei ole autoril tervikpilti erinevatest kalandussektori osadest, kuid käesoleva töö koostamisel ning andmete kogumisel ja nende töölemisel on võimalik saada parem ning detailsem ülevaade.

Käesolevas töös on uurimismetoodiks valitud: kvalitatiivne dokumendianalüüs ja stuktureeritud intervjuu. Töö autor kirjeldab käesolevas töös, milline on Euroopa Merendu- ja Kalandusfondi toetuste roll kalanduses ning kuidas mõjutavad kalandussektoris makstavat toetused

kalandussektorit tervikuna. Samuti soovib autor teada, milline on Eestis toetuste maksmise kord ning taotlemise tingimused. Selleks on autor püstitanud järgmised uurimisüsimused:

- 1) Millised on kalandusfondi peamised ülesanded?
- 2) Hinnata kalandusfondi tegevuse vajalikkust?
- 3) Selgitada toetuste maksmise korda Eesti seadusandluses?
- 4) Milline on toetuste maksmise mõju?
- 5) Anda hinnang, kas toetuste maksmisel ilmnevad pigem positiivsed või negatiivsed tagajärjed?

Käesolev töö koosneb kolmest osast. Esimeses osas kirjeldatakse Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi loomist ning peamisi eesmärke. Samuti töö esimeses osas antakse ülevaade ühtse kalanduspoliitika põhimõtetest ning Eesti seadusandlust toetuste maksmise korrale. Analüüsitakse akadeemilist kirjandust Ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimise lähtekohtade alusel. Samuti kirjeldatakse, kes on huvipooled kalanduspoliitikas, milline on nende roll ning millised on peamised probleemid, mis esinevad huvipoolte osalusega.

Teises peatükis kirjeldab autor peamisi toetuste maksmise mõjusid ning asjaolusid, mis toovad kaasa nii positiivsed kui ka negatiivsed mõjud. Sellest lähtuvalt selgub, kuidas mõjutavad kalandussektoris makstavad toetused antud majandussektorit. Selles peatükis on välja toodud, milliste meetmete alusel on Eestis toetusi makstud ning millises ulatuses. Ka annab teine peatükk ülevaate, milline on Eestis teadlikkuse tase kalandustoetustest ning kalandussektori populaarsusest üldiselt.

Kolmas peatükk annab ülevaate autori koostatud uuringu tulemustest ning analüüsist. Uuring keskendub Eesti kalandusettevõtjate arvamusele toetuste taotlemise ning selle olulisematele asjaoludele. Samuti on kolmandas peatükis toodud välja tulemuste analüüs ning olulisemad järeldused.

Erilised tänusõnad kuuluvad töö juhendajale, kes oli käesoleva magistritöö koostamisel abiks oma nõu ja toetusega.

1. EUROOPA MERENDUS- JA KALANDUSFOND

Käesolev peatükk keskendub Euroopa Merendus- ja kalandusfondi tegevusele Eestis. Samuti on peatükis toodud välja rakenduskava 2014–2020. a ning käsitletud on ka teemad toetuste maksmise korrast ning seadusandlusest. Veel tuuakse välja peamised kitsaskohad, mis esinevad kalanduse tööstusharus toetuste maksmise seisukohalt toetudes akadeemilisele kirjandusele. Lisaks kirjeldab käesolev peatükk ökosüsteemile keskendunud merenduse juhtimist ning milline on keskkonna ning kalanduse roll teineteise suhtes. Samuti tuuakse välja erinevate huvipoolte osaluse olulisemad põhimõtted ning peamised probleemid.

Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF) loodi Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika rakendamiseks aastatel 2014–2020. Fondi vahendite abil saab soodustada kalandussektori arengut ning kohanemist sektori struktuursete muutustega. See omakorda aitab tõsta Eesti kalanduse konkurentsivõimet ja kalurite sissetulekut. Eelarvevahendite kasutamise aluseks on fondi vahendite rakenduskava, mille järgi investeeritakse perioodil 2014–2020 Eesti kalandusse ja rannapiirkondade arengusse 129,6 miljonit eurot. Eesti kalanduse strateegias ette nähtud riiklike ning Euroopa Liidu kalanduse arengu toetuste andmist korraldab Maaeluministeriumi valitsemisalas olev Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA). EMKF rakendusmehhanism näeb perioodiks 2014–2020 ette strateegilise lähenemise tõhusamaks muutmist. Selleks määratletakse Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika prioriteedid, mis kehtivad kogu ühendusele ja on aluseks EMKF vahendite programmeerimisele (Maaeluministerium EMKF, 2020).

1.1. Ühtne kalanduspoliitika

Ühtse kalanduspoliitika (ÜKP) loomisega alustati 1970. aastatel ning see jõustus 1983. aastaks. See hõlmab endas erinevaid seaduste ning reeglite kogumeid, kuid tegemist on pigem käimasoleva tööga ning ühise alusraamistikuga. See hõlmab suurt hulka erinevaid meetmeid, mille eesmärk on edendada säästvat kalandust ja vesiviljelust rikkumata merekeskkonnas, mis suudab toetada majanduslikult elujõulist tööstust, tagades rannaäärsete kogukondade tööhõive ja

võimalused. ÜKP raames rakendatavad meetmed on sisult väga erinevad. Näiteks tehakse järgmist:

- kehtestatakse ühised kalavarude kaitse ja kasutamise eeskirjad, mis näevad ette erinevaid meetmeid kalavarude jätkusuutlikkuse tagamiseks ja merekeskkonna kahjustamise ennetamiseks (näiteks püüda lubatud kalakogused, piirangud kasutada lubatud püügilaevastike suurusele ja püügiajale, nõuded kasutada lubatud kalapüügivahenditele);
- seatakse piirangud Euroopa kalalaevastiku suurusele ja uuendamisele, et vältida ülelüüki ja aidata tagada kalandussektori majanduslik elujõulisus;
- eraldatakse rahalisi vahendeid, mis aitavad muuta kalandussektorit jätkusuutlikumaks ning edendada elu rannaäärsetes kogukondades (Maaeluministerium ÜKP, 2020).

Ühtse kalanduspoliitika eesmärk on tagada ühtne ressursi kasutus ning tagada kõigile Euroopa kalalaevastikele võrdne juurdepääs kalavarudele ning tagada kaluritele õiglane konkurents. Kalavarud on küll taastuvad, kuid need ei ole kaitstud ülelüügi eest ning selle tulemusena on EL riigid võtnud tarvidusele meetmed, et säilitada kalandussektori jätkusuutlikkus ning et vältida pikaajalist kalavarude populatsiooni ning reproduktiivsuse ohustamist. ÜKP eesmärk on tagada kalade ning veekultuuride majanduslik, keskkondlik ning sotsiaalne jätkusuutlikkus, selleks et need tagaksid Euroopa kodanikele tervisliku toidu allika. Selleks on vajalik soodustada dünaamilist kalatööstust, et tagada kalanduskogukondadele rahuldav ning sobilik elatustase. Samuti on oluline püügikvootide maksimeerimine, kuid püüdataval kogustel peab olema ka mõistlik piir. Ühtne kalanduspoliitika keskendub 2015-2020. aastal just püügikvootidele, mis peaksid säilitama jätkusuutliku kalavaru (Euroopa komisjon *The Common Fisheries Policy*).

Ühtne kalanduspoliitika on oluline, et see kehtiks kõigile ühtemoodi ning ühesugusel viisil. Näiteks juhtum, mida kirjeldas Eliassen (2014) oli Rootsi ja Taani Kattegati ühtse kokkuleppe juhtum, kus Rootsi ja Taani sõlmisid omavahel kokkuleppe, et mõlemad pooled sulgevad teatud alad laevastike eest, et kaitsta turska, kuid sellele leppele ei kirjutanud alla Saksamaa. See vähendas ka selle kokkuleppe legitiimsust, kuna mõned Saksamaa laevad käisid nendes piirkondades seaduslikult kalu püüdmast, kuid sama tegvus oli Taani ja Rootsi kalurite jaoks keelatud ning nad vaatasid seda kõike pealt (Eliassen (2014) T. J. Hegland, J. Raakjer, J. van Tatenhove (2015, 19).

1.2 Eesti Kalanduse Strateegia 2014- 2020

Eesti Kalanduse Strateegia 2014 - 2020 näeb ette võtta aluseks teadmiste ning innovatsiooni rolli suurendamise, et olemasolevat tehnilist baasi võimalikult optimaalselt ja kasumlikult ära kasutada. Nende tegevuste jaoks on tehtud kehtival perioodil mitmeid vajalikke rahapaigutusi infrastruktuuri ja tehnoloogiatesse. Jätkata tuleb konstruktiivset dialoogi riigiasutuste, teadlaste ja erasektoriga. Administratsiooni jaoks on oluline teadmispõhisema poliitika kujundamine. Eesmärgi elluviimise aluseks tuleb tagada kalavarude jätkusuutlikkus, mida on võimalik saavutada kalavarude optimaalse kasutamise kaudu. Samuti tuleb jälgida, et nii kutseline kui harrastuslik kalapüük koosmõjus ei ületaks kalavarude jätkusuutliku majandamise tagamiseks seatud püügimahtu. Seejärel on võimalik tõsta kalatoodete konkurentsivõimet sise- ja välisturgudel ning saavutada seatud eesmärk (Eesti Kalanduse strateegia 2014-2020, lk 6).

Varasematel aastatel keskenduti (2007-2013. a) jätkusuutlikule ning konkurentsivõimelisele kalamajandusele. Sel perioodil tehti Euroopa Kalandusfondi toetuste abil investeeringuid kalasadamate arendamiseks, traallaevade moderniseerimiseks ning Läänemere traalpüügivõimsus viidi tasakaalu püügivõimalustega samuti tekkisid toimivad tegevusgrupid kalanduspiirkondade rannapiirkondadesse (Eesti Kalanduse Strateegia 2014-2020, lk 6).

Edaspidi aastatel 2021-2027, toetab Euroopa Merendus- ja Kalandusfond ühise kalanduspoliitika ja ühenduse merenduspoliitika rakendamist läbi nelja prioriteedi, milleks on järgmised punktid:

- 1) soodustada kestlikku kalandust ja mere bioloogiliste ressursside kaitset;
- 2) aidata kaasa toiduga kindlustatuse tagamisele Euroopa Liidus läbi konkurentsivõimelise ja kestliku vesiviljeluse ja turgude;
- 3) võimaldada sinise majanduse kestlikku kasvu ning aidata saavutada rannapiirkondade jõukust;
- 4) tugevdada ookeanide rahvusvahelist majandamist ning tagada merede ja ookeanide turvalisust, ohutust, puhtust ja kestlikku majandamist (Maaeluministerium).

1.3 Seadusandlus ning toetuste maksmise kord Eestis

Eestis reguleerib Euroopa Liidu vahenditest finantseeritava Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste maksmise korda Kalandusturu korraldamise seadus (KTKS). EMKFi poolt kaasrahastatava toetuse liigid on kalamajanduslik riigiabi ja kalamajanduslik vähese tähtsusega abi ning muu kalamajanduslik abi. Pädevaks asutuseks, kes teeb kalandusturu korraldamise abinõude kohta otsuseid on Maaeluministerium. Abinõude rakendamise ning küsimuste ja ettepanekute esitamiseks kalandusvaldkonnas loob minister käskkirja alusel nõuandva kalandusnõukogu, kuhu on kutsutud esindajad vastava ala mittetulundusühingutest ning vallavalitsusasutustest (KTKS §-id 2 ja 3).

1.3.1 Kalandusnõukogu peamised ülesanded

Nõukogu töökorra ning järelduste ja ettepanekute esitamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga. Nõukogu poolt tehtud ettepanekud ning järeldused teeb minister teatavaks Vabariigi Valitsusele, et vajaduse korral saaks neid ettepanekuid võtta arvesse riigieelarve koostamisel. Kalandusnõukogu rolliks on järgmised ülesanded:

- 1) analüüsida kalandussektori majandustegevuse tulemusi ning kalandusturu olukorda;
- 2) teha ettepanekuid kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise arenguks vajalike abinõude rakendamiseks;
- 3) anda soovitusi järgmise aasta kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise, arengueelistuste ja neist lähtudes kalandussektorile antavate toetuste liigi ja suuruse ning muu riigiabi vajaduse kohta;
- 4) teha ettepanekuid toetuste andmise ja kasutamise parandamiseks;
- 5) teha muid ettepanekuid kalanduse arengu, kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ja töötlemise kohta;
- 6) anda hinnanguid Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides arutlusel olevatele kalanduse valdkonna õigusaktidele (KTKS § 4).

1.3.2 Toetuse määramise alus

Igal eelarveaastal määratakse kindlaks, millised on antud perioodil EMKF vahendite poolt toetatud tegevuste liigid. Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 17 lõikes 1 nimetatud rakenduskava meetmetest ja tegevustest, kehtestab maaelu

minister määrusega. Toetuste saamise liigid ning toetusteks ettenähtud vahendite jaotuse eelarveaastaks meetmete ja vajaduse korral tegevuste kaupa otsustab minister käskkirjaga. Toetuse taotlemise õigust ei teki, kui asjakohase abinõu rakendamist ei ole kehtestatud määrusega eelarveaastal ette nähtud. Taotlus toetuse taotlemiseks esitatakse kirjalikult, kas elektrooniliselt või paberil. Samuti kehtib see toetuse saamise otsuse kohta, mis esitatakse elektrooniliselt ning vajadusel ka paberil, kui tehnilistel põhjustel ei ole elektroonne esitusviis võimalik. Kalamajandusliku vähese tähtsusega abi saaja andmed kantakse konkurentsiseaduse alusel peetavasse riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrisse (KTKS §-id 5-7).

Maaeluministerium koostab rakenduskava Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr 508/2014 artikli 17 lõikes 1 kriteeriumite alusel ning esitab rakenduskava vastuvõtmiseks Vabariigi Valitsusele. Maaeluministerium täidab rakenduskava puhul korraldusasutuse, sertifitseerimisasutuse ja auditeerimisasutuse ülesandeid tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr 1303/2013 artiklis 123 kehtestatud. PRIA ning Veterinaar- ja Toiduamet täidavad vahendusametina korraldusasutuse ja sertifitseerimisasutuse ülesandeid, mille täitmine on neile pandud seaduse või maaelu ministri käskkirjaga. Samuti otsustab maaelu minister käskkirjaga fondi toetuste andmist korraldavate asutuste omavahelise asjaajamise ja töökorralduse. Lisaks moodustab minister käskkirjaga seirekomisjoni (KTKS §-id 16-18).

1.3.3 Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuse taotlemise kord

EMKFi toetust võib taotleda nii juriidiline kui ka füüsiline isik kui täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse asutus, kes on esitanud taotluse fondi toetuse saamiseks. Taotleja peab vastama KTKS § 27 esitatud nõuetele, kus taotleja ei tohi olla raskustes ettevõtte, peab omama vajalikku suutlikkust, et viia ellu oma tegevused, milles on kasutatud fondi abi. Taotleja suhtes ei ole algatatud pankroti- ega likvideerimismenetlust ning samuti ei taotleja ega tema üle võimu omav isik olla karistusseadustiku kohaselt karistatud kuriteo toimepanemise eest. Toetuse taotleja peab omama tegevuse elluviimiseks vajalikku kvalifikatsiooni, kogemust ning õiguslikke eelduseid. Samuti ei tohi olla taotleja ega selle üle valitsevat mõju omava isiku kohta karistusregistrisse kantud karistusandmeid keskkonnastase süüteo toimepanemise eest.

Oluline asjaolu on, et taotleja on taotluse esitamise kuule vahetult eelnenud 12 kuu jooksul täitnud ettekirjutused keskkonna-, ohutuse- ning hügieeninõuete rikkumise osas. Taotluses tuleb esitada andmed taotleja juriidilise vormi ning osalust omavate isikute kohta. Taotleja peab tõestama, et ta ka tegutseb vastaval alal ning kui pikalt ta seda on teinud, et saaks toetust taotleda. Lisaks tuleb tõestada, et on võimeline katma toetuse abil soetatud, ehitatud või renoveeritud vara edasise

kasutuse püsikulud sihipärase kasutamise aja jooksul. Toetuse taotluses peavad olema järgmised nõuded:

- 1) taotluses sisalduvad meetme tingimustes nõutud andmed ja sellele on lisatud nõutud dokumendid;
- 2) toetust taotletakse meetme tingimustes sätestatud toetatava tegevuse kohta;
- 3) taotletava toetuse suurus ei ületa meetme tingimustes sätestatud toetuse maksimaalset suurus;
- 4) taotluses esitatud andmed on täielikud ja õiged (KTKS §27).

Toetuse taotleja on kohustatud tegema järgmiseid tegevusi:

- 1) võimaldama kontrollida taotluse ja taotleja nõuetekohasust, sealhulgas teha paikvaatlust;
- 2) teavitama taotlust menetlevat asutust viivitamata taotluses esitatud andmetes toimunud muudatusest või ilmnenu asjaolust, mis võib mõjutada taotluse kohta otsuse tegemist;
- 3) tõendama taotlust menetleva asutuse nõudmisel meetme tingimustes ettenähtud omafinantseeringu või muude vahendite või dokumentide olemasolu;
- 4) esitama koos taotlusega asjakohase teabe, kui ta taotleb tegevuse kohta toetust samal ajal mitmest meetmest või muudest riigieelarvelistest, Euroopa Liidu või välisabi vahenditest;
- 5) tõendama kulude mõistlikkust meetme tingimustes sätestatud viisil;
- 6) esitama taotlust menetleva asutuse nõudmisel toetuse tegemise otsustamiseks vajalike asjaolude tõendamiseks vajaliku lisateabe (KTKS §27).

Fondi toetuse taotlus loetakse nõuetekohaseks, kui asjakohastes Euroopa Liidu õigusaktides ning Kalandusturu korraldamise seaduse alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuetele vastavad nii taotleja, taotlus kui ka toetatav tegevus. Fondi toetuse taotluse nõuetekohasust kontrollib PRIA. Maaeluministerium kontrollib taotluse nõuetekohasust Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr 508/2014 artiklites 67 ja 76–79 sätestatud meetmete puhul. Fondi toetuse nõuetekohaseid taotlusi hindab meetme tingimustes sätestatud korras ja hindamiskriteeriumite alusel Maaeluministerium, PRIA või kohalik algatusrühm. Maaeluministeriumi ja kohaliku algatusrühma läbi viidud hindamise korral moodustab paremusjärjestuse PRIA, arvestades hindajate esitatud paremusjärjestuse moodustamise ettepanekut (KTKS §28, §29).

KTKS'i kohaselt on fondi toetuse saajaks füüsiline või juriidiline isik, täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse asutus, kelle fondi toetuse taotlus on rahuldatud. Toetuse abil tehtud investeeringud peavad olema tehtud sihtotstarbeliselt ja mõistlikult ning kõige säästlikumal viisil (KTKS §31). Fondi toetus makstakse toetuse saajale makseotsuse alusel ning mitte rohkem kui

taotletud summa ulatuses. Fondi toetuse maksmise või maksmisest keeldumise otsuse teeb PRIA (KTKS §33).

Järeldusena toob autor välja, et toetuse taotlemise kord on selge ning läbipaistev. Taotlemise protsess ei ole keeruline ning nõuded toetuse saamiseks ei ole liiga ranged. Toetuse taotlemine on küll mahukas protsess, mis nõuab eeltööd ning head seadustega kursis olemist. Kui jälgida, milliseid meetmeid rahastatakse ning millised on eelarve perioodi prioriteedid, siis leiab organisatsioon lihtsa vaevaga toetusmeetme.

1.4. Kalandussektori ülevaade

Kalandussektor on paljudele inimestele töökohaks, näiteks 2016. aastal töötas kalandussektoris 59,6 miljonit inimest (Lisa 1. Tabel 1.) . Allolevas tabelis kirjeldus maailma kala tootmise ja tarbimise kohta, kus on näha, et kogu tootmine kalandus- ning vesiviljelussektoris oli kokku 2016. aastal 170,9 miljonit tonni, millest kalapüük oli 90,9 miljonit tonni. Kogu toodangust oli inimtoiduks kõlbulik 151,2 miljonit tonni ning mittekõlbulik 19,7 miljonit tonni veorganismidest oli mitte kõlbulik. Tarbimine oli seejuures 20,3 kg kalatooteid ühe inimese kohta.

Tabel 2. Maailma kalanduse ning veekultuuride tootmine ja tarbimine (miljonid tonnid)

Kategooria	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kalapüük						
Siseveekogud	10,7	11,2	11,2	11,3	11,4	11,6
Meri	81,5	78,4	79,4	79,9	81,2	79,3
Kogu püük	92,2	89,5	90,6	91,2	92,7	90,9
Veekultuurid						
Siseveekogud	38,6	42,0	44,8	46,9	48,6	51,4
Meri	23,2	24,4	25,4	26,8	27,5	28,7
Kokku veekultuurid	61,8	66,4	70,2	73,7	76,1	80,0
Veekultuurid ja kalapüük kokku	154,0	156,0	160,7	164,9	168,7	170,9
Rakendamine						
Inimtarbimine	130,0	136,4	140,1	144,8	148,4	151,2
Mitte toidukõlbulik	24,0	19,6	20,6	20,0	20,3	19,7
Inimpopulatsioon (miljardites)	7,0	7,1	7,2	7,3	7,3	7,4
Ilmne tarbimine inimese kohta (kg)	18,5	19,2	19,5	19,9	20,2	20,3

Allikas: FAO raport (2018, 4)

Ka kalatoodete eksport on aasta-aastalt kasvanud ning 2016. aastal oli maailma suurimateks kala ja kalatoodete eksportijateks Hiina, Norra ja Vietnam ning importijateks USA, Jaapan, Hiina.

Alloleval tabelil on näha maailma topp 10 kalatoodangu eksportijad ning importijad. Ka on võrdlusena ära toodud kogu maailma import ja eksport.

Tabel 3. Maailma topp 10 kalatoodangu eksportijad ja importijad

Aasta	2006		2016		
Riik	Väärtus (mlj USD)	Osa (%)	Väärtus (mlj USD)	Osa (%)	Aastane keskmine kasvuprotsent aastatel 2006-2016
Eksportijad					
Hiina	8 968	10,4	20 131	14,1	8,4
Norra	5 503	6,4	10 770	7,6	6,9
Vietnam	3 372	3,9	7 320	5,1	8,1
Tai	5 267	6,1	5 893	4,1	1,1
USA	4 143	4,8	5 812	4,1	3,4
India	1 763	2,0	5 546	3,9	12,1
Tšiili	3 557	4,1	5 143	3,6	3,8
Kanada	3 660	4,2	5 004	3,5	3,2
Taani	3 987	4,6	4 696	3,3	1,7
Rootsi	1 551	1,8	4 418	3,1	11,0
Topp 10 kokku	41 771	48,4	74 734	52,4	6,0
Ülejäänud maailm	44 523	51,6	67 796	47,6	4,3
Kogu maailm	86 293	100,0	142 530	100	5,1
Importijad					
USA	14 058	15,5	20 547	15,1	3,9
Jaapan	13 971	15,4	13878	10,2	-0,1
Hiina	4 126	4,5	8 783	6,5	7,9
Hispaania	6 359	7,0	7 108	5,2	1,1
Prantsusmaa	5 069	5,6	6 177	4,6	2,0
Saksamaa	4 717	5,2	6 153	4,5	2,7
Itaalia	3 739	4,1	5 601	4,1	4,1
Rootsi	2 028	2,2	5 187	3,8	9,8
Korea Vabariik	2 753	3,0	4 604	3,4	5,3
Ühendkuningriik	3 714	4,1	4 210	3,1	1,3
Topp 10 kokku	60 533	66,6	82 250	60,7	3,1
Ülejäänud maailm	30 338	33,4	52 787	39,3	5,7
Maailm kokku	90 871	100,0	135 037	100	4,0

Allikas FAO Raport (2018, 55)

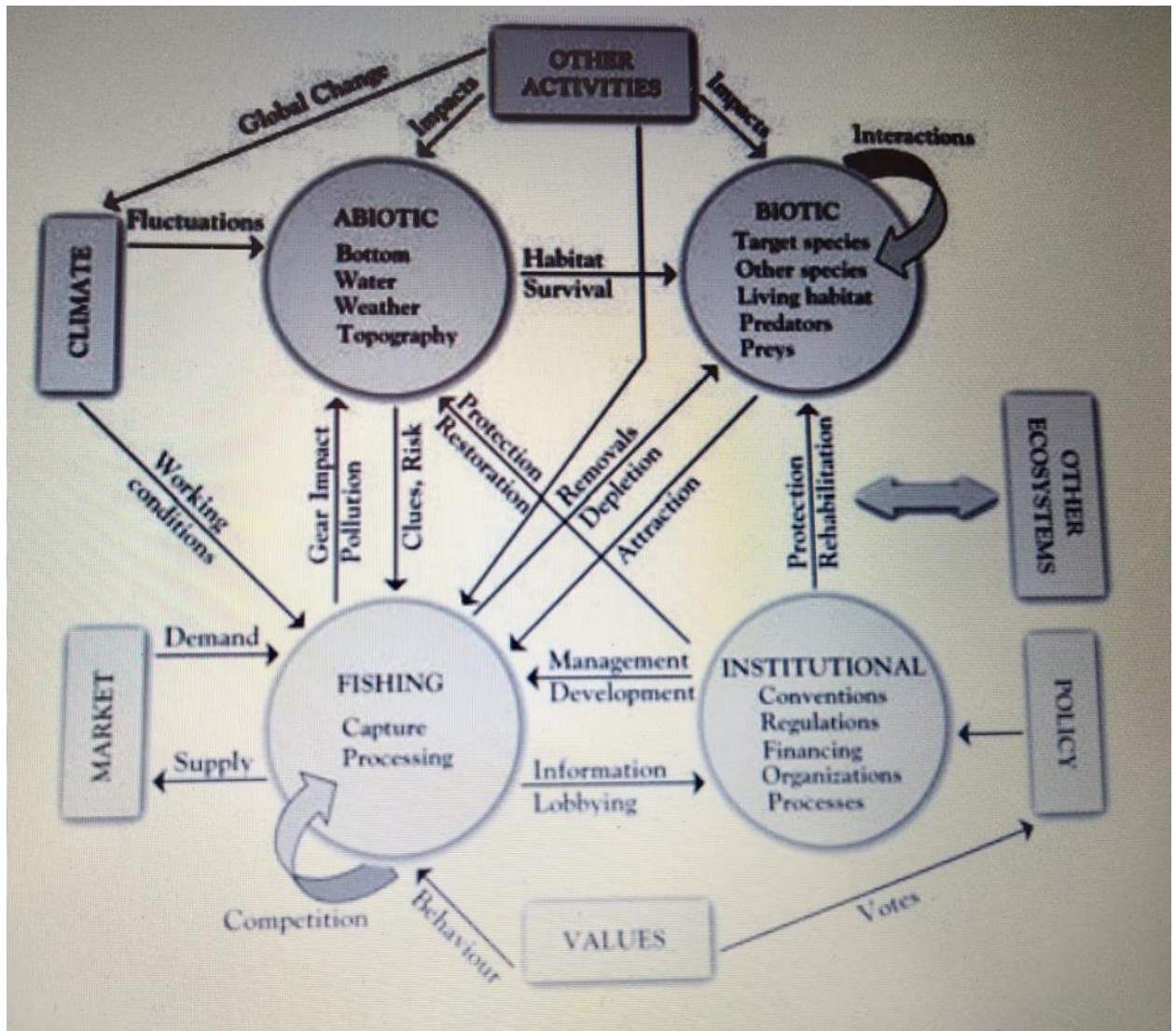
Kalatoodete tarbimine on aasta aastalt kasvanud ning setõttu on ökoloogiline faktor kalanduses väga oluline. Peamine probleem on jätkusuutlikkus nii inimitoidu seisukohalt kui ka populatsioonide arvukuse positsioonist lähtuvalt. Kalandussektor ning kalatoodang on mitmetes maailma regioonides sellest saadava tulu tõttu eluliselt tähtis. Kasvav rahvaarv toob endaga kaasa

ka suurema nõudluse kalatoodangu järgi ning käesoleval hetkel on 33,1% kalaliikidest ülepüütud. 2014. aastal moodustas globaalsest kalapüügist 6% avamere piirkonnast, mis asub väljaspool riiklikku jurisdiktsiooni ning hõlmab endas 60% ookeani pindalast (B.Haas, J.McGee,..., 2020, 1).

1.5. Ökosüsteemipõhine kalanduse juhtimine

Ökosüsteemi põhine kalanduse juhtimise (EBFM- *Ecosystem Based Fisheries Management*) põhimõte sai alguse 1998. aastal USAs hõlmab endas ökosüsteemi komponente ning nii struktuurseid kui ka funktsionaalseid teenuseid, võttes arvesse kalanduse juhtimist. See väärtustab elukeskkonda ning hõlmab erinevate liikide koostoimimise perspektiivi ning on pühendunud ökosüsteemi toimimise protsessidele. Eesmärk on üles ehitada ning säilitada kõrge produktiivsuse ning bioloogilise mitmekesisuse tase mereökosüsteemides (FAO- EBFM, 2002, 6).

Maailm muutub ning koos sellega ka väärtused ning tõekspidamised ning selleks, et kalanduspoliitika ei jääks ajale jalgu on vajalik teha muudatusi ning oluline on, et kaasatud oleksid mitmed huvigrupi esindajad. Ökosüsteemi põhine kalanduse juhtimine hõlmab endas mitmeid omavahel soetud tegureid näiteks kliima, turg, poliitika, väärtused, kalandus ning abiootiline ning biootiline keskkond. Seoseid kirjeldab allpool olev joonis

Joonis 1. Lihtsustatud kalandussüsteemi mudel

Allikas: FAO *The Ecosystem Approach to Fisheries* (2002)

Selleks, et kogu süsteem toimiks on vajalik kaasata mitmeid erivaldkonnas tegelevaid isikuid. Kehtivale kalanduspoliitikale on etteheidetud, et see on liialt sektorikeskne ja asutused on peamiselt vastavalt struktureeritud hoolimata mere teiste kasutusvõimaluste vastastikusest sõltuvusest. Negatiivne külg Ökosüsteemi põhisel kalanduse juhtimisel on, et see on täpne ainult abstraktsel tasemel ja seetõttu ei anna konkreetse situatsiooni kohta täpset infot ega arvesta konkreetseid eesmärke, poliitikat ega sellest tulenevat juhtimisstruktuuri. Samuti ei anna ökosüsteemile fookusseeritud süsteem vastust, millist süsteemi soovitakse üldse säilitada (Berghöfer A., Wittmer H., Rauschmeyer F. 2008, 243-245).

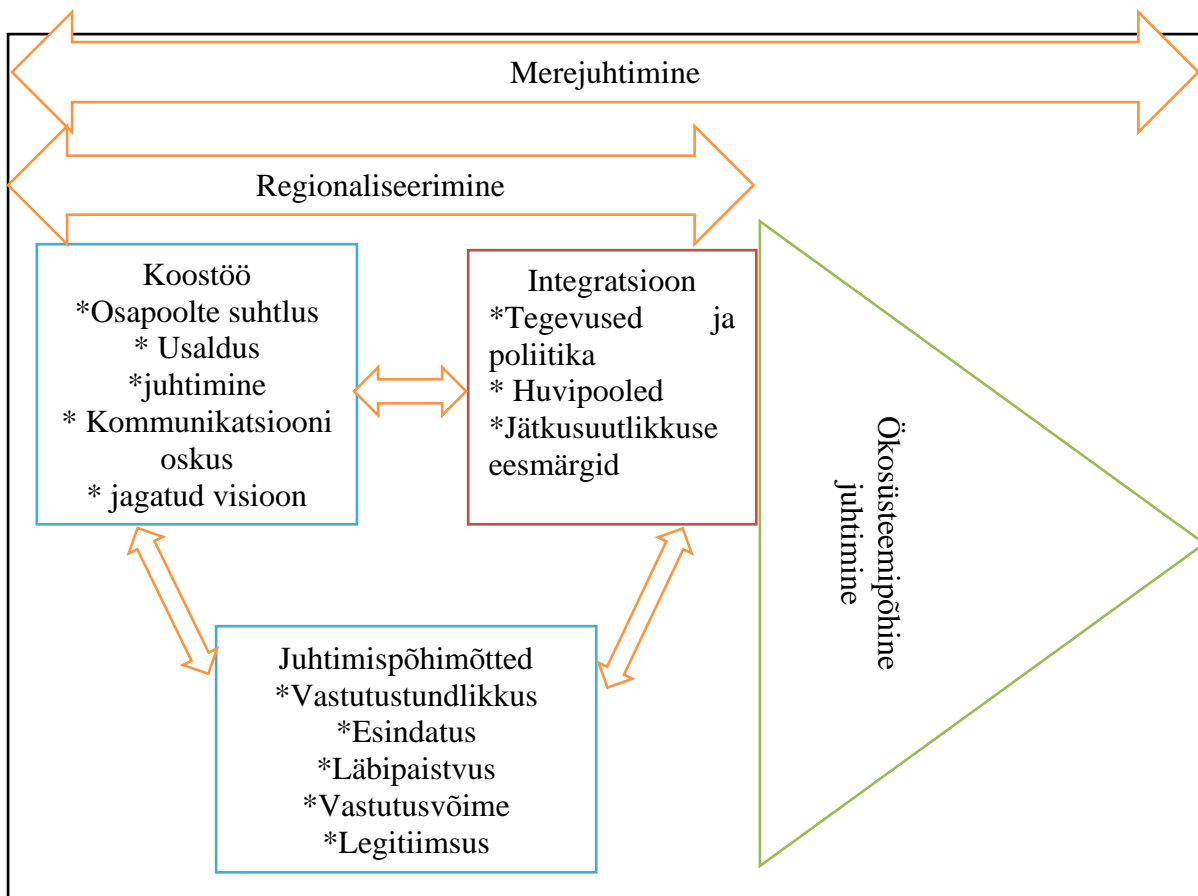
1.5.1 Informatsiooni juhtimine

Ökosüsteemipõhise kalanduse korraldamise katsumuseks on informatsiooni juhtimine, sest see on alus ühiskondlike läbirääkimiste pidamiseks, et määrata kindlaks erinevad ootused ning kasutus merele. Peale kalanduse võib see sisaldada ka rangeid kaitsereegleid eriliselt väärtuslikele või tundlikele mere- ja rannaladele ning selles piirkonnas olevatele erinevatele liikidele, asunikele, navigatsioonimarsruutidele, kütuse puurimisele ning tuuleturbiinidele. Sõltuvalt erinevate kasutusvõimaluste olemasolule on vaja võtta arvesse kõigi osapoolte huvid. Informatsiooni on vaja nii kalanduse nõuete kohta (nt erinevate liikide varude areng) kui ka teiste kasutajate suhtluseks (nt kuidas tuuleturbiinid mõjutavad kalandust). Informatsioon peab olema kõigile huvipooltele kättesaadav, et vältida tekkida võivaid konflikte (*ibid*, 2008, 246).

1.5.2 Merejuhtimine- täiendus ökosüsteemipõhisele kalanduse korraldamisele

Euroopa mered on vastamisi keskkondlike ja ruumiliste väljakutsetega, mis on põhjustatud erinevate merendustegevuste poolt, näiteks kalandus, nafta ning gaasi puurimine, avamere tuulepargid ning laevatamine ja süvendamine. Nende probleemide piiriülene olemus ning nende tegevuste spetsiifiline dünaamika on pannud valitsusi ning valitsusväliseid isikuid otsima lahendusi mere vesikonna tasemel ning seega on kasutusele võetud Ökosüsteemipõhine juhtimisele lähenemine. See lähenemisviis tunnustab, et inimese ning ökosüsteemi heaolu on teineteise suhtes tihedalt seotud ning jätkusuutlikkus saab toimida vaid juhul, kui need kaks osapoolt tegutsevad ühise eesmärgi nimel (K. Soma, J. van Tatenhove, J. Leeuwen 2015, 4).

Euroopas on praktikas jätkusuutlik merekasutus ning juhtimine on takistatud konfliktide tõttu, mis esinevad erinevates piirkondades kehtiva sektoripoliitika ning mitmete eriregioonide võimude ning nende poolt kehtestatud reeglite ning poliitika tõttu. Seetõttu on jäänud segaseks, kuidas edukalt rakendada Ökosüsteemi põhise kalanduse juhtimist regionaalsel tasandil. Oluline küsimus on, kuidas ühtlustada reegleid nii, et need oleksid kõigile ühtmoodi mõistetavad ning rakendatavad. Selleks on võetud kasutusele piirkondadeks jagamise meede, kus kehtivad sellele piirkonnale vastavad nõuded liikide kaitsele ning püüdmisele. Ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimise toimimise ning regionaalsete erinevuste arvesse võtmisel on oluline leida ühtne süsteem ning selleks on loodud Merejuhtimise süsteem, mis koosneb nii Ökosüsteemipõhisest juhtimisest kui ka piirkondlikest erinevustest, mida kirjeldab allolev joonis 2.

Joonis 2. Merejuhtimise teoreetiline raamistik

Allikas: K.Soma, J. van Tatenhove, J. van Leeuwen (2015,6)

Merejuhtimise kontseptsioon on laiem meede ning selle peamine eesmärk on tagada ühtne ning toimiv kalanduspoliitika, kus osapooled toimivad ühtse eesmärgi nimel ning saavad koostööst vastastikust kasu (*ibid*, 2015, 5).

Regionaliseerimine täidab Merejuhtimises erinevaid viise. Erinevad režiimid sõltuvad koostöö ulatusest ning selle arendamisest. Koostöö taset saab hinnata nii vabatahtliku lahenduse leidmise kui ka vastanduvate läbirääkimiste pidamisel. Poliitika integratsiooni taset saab hinnata vastavalt eesmärkide ühildumise ulatusest lähtuvalt, kus ühel pool on tegemist killustatud või diferentseeritud ning teisel pool koordineeritud ning ühtlase poliitikaga. Koostöö tase on ühtse kalanduspoliitika juures väga oluline, et tulemused oleksid kõikide osapoolte jaoks positiivsed ning tegevustes valitseks sünkroonsus (*ibid*. 2015, 7).

1.5.3 Piirkondlik kalanduse korraldamise organisatsioon

Piirkondlik kalanduse juhtimise organisatsioon on rahvusvaheline organisatsioon, mille on loonud riigid, kellel on kindlas regioonis kalanduse huvi. Mõned riigid haldavad teatud piirkondades kõiki kalavarusid, kuid mõned keskenduvad peamiselt rändeliikidele näiteks tuunikalale, kelle ränne hõlmab geograafiliselt laiaulatuslikke alasid. Organisatsioon on mõeldud nii piirkondlikele riikidele kui ka riikidele, kellel on vastaval alal kalandushuvid. Mõnel regionaalsel kalanduse organisatsioonil on ainult nõuandev roll, kuid piirkondlikul kalanduse juhtimise organisatsioonil on võime seada püügikvoodid, teostada tehnilisi mõõtmisi ja kontrollida organisatsiooni liikmetele seatud kohustusi. Euroopa Liit on esindatud organisatsioonis Euroopa Komisjoni kaudu, kes täidab aktiivselt rolli 6 tuunikala ja 11 mitte-tuunikala püüdmise osas (Euroopa Komisjon- Regionaalne kalanduse juhtimise organisatsioon 2020).

1.5.4 Läänemere Ökosüsteemipõhise merejuhtimise organisatsioonid

Läänemere piirkonnas tegutsevad ökosüsteemipõhise merenduse juhtimise organisatsiooni milleks on HELCOM ja *Baltfish*. HELCOM on lühend Helsingi Komisjonile, mis on Läänemere keskkonnakaitse komisjon. See on valitsuste vaheline organisatsioon ning Läänemere piirkonna regionaalne mereleping, mille osapoolteks on 10 riiki- Eesti Taani, Soome, Saksamaa, Läti, Leedu, Poola, Venemaa ja Rootsi ning Euroopa Liit. HELCOM on Helsingi konventsiooni juhtivorgan. See on kohaliku tasandi keskkonna poliitika tegevusprogramm, mis loodi 40 aastat tagasi, et kaitsta Läänemerd igasuguse saatetegevuse eest. Peakontor asub Soomes Helsingi linnas. HELCOMi visiooniks on tervislik Läänemere keskkond bioloogilise mitmekesisusega, kus kõikide osapoolte tegevus on tasakaalus ning mille tulemusena valitseb Läänemeres hea ökoloogiline olukord, mis toetab laiaulatuslikke sotsiaalseid tegevusi ning jätkusuutliku majandust. HELCOMi ülesanneteks on järgmised tegevused:

1. Läänemere piirkonna keskkonnapoliitika loomine ning ühtsete keskkonna eesmärkide ning tegevuste välja töötamine;
2. keskkonna keskne punkt, mis tagab informatsiooni merekeskkonna trendide ning seisundi kohta ning tagab tõhusad meetmed, et seda kaitsta ning kindlustada ühtsed algatused ja seisukohad, mis aitavad luua aluse otsuste tegemiseks teiste rahvusvaheliste algatuste puhul;
3. arengu sisu moodustamine vastavalt Läänemere spetsiifilistest vajadustest lähtuvalt. Organisatsiooni poolsed soovitused ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonide poolt kehtestatud täiendavad meetmed;

4. järelevalve organ, mis on pühendunud, et tagada HELCOMi keskkonna alaste standardite täielikule täitmisele kõigi osapoolte poolt kogu Läänemere ning selle püügipiirkonna ulatuses;
5. koordineeriv organ, mis teeb kindlaks vastutavad osapooled suurema merejuhtumi korral (Helcom 2020).

Lisaks HELCOMile loodi ka Euroopa Liidu strateegia alusel Läänemere piirkonnas 2009. aastal *Baltfish*’i projekt. Vastastikuse mõistmise memorandum allkirjastas 2013. aastal selle projekti ning selles osales 8 Läänemere riigi ministrit. Selle ühenduse peamisteks ülesanneteks on:

- 1) tugevdada ja parandada Läänemere liikmesriikide kalanduse juhtimise koordineeritust ning koostööd;
- 2) arendada koostööd teiste oluliste Läänemere kalandus huvipooltega;
- 3) Foorumi moodustamine, et vahetada ideid, tähelepanekuid ja jagada informatsiooni, et säilitada erinevate projektide sidus tegevus, et saavutada jätkusuutlik kalandus Läänemeres;
- 4) tegevused peavad baseeruma piirkondadeks jaotamise põhimõtetel, mis on nimetatud Euroopa komisjoni ühtse kalanduse poliitika baasregulatsioonides (*Baltfish final report* 2017).

Baltfish töötab kahel tasandil. Selles on kõrgtasandi grupp, mis koosneb liikmesriikide kalandus direktoritest ning Euroopa komisjonist kutsutud liikmetest. Teine tasand koosneb *Baltfish*’i foorumi seminarist, kuhu kuuluvad esindajad liikmesriikidest, Euroopa komisjonist ning Läänemere nõuandevkogust samuti teistest relevantsetest Läänemere kalanduse huvigruppidest. Kõrgtaseme grupi presidendi aeg kestab aasta ning algab 1. juulil. Kui tsükkel läbi saab, siis algab see otsast peale. Presidentuur teeb teatavaks aja, millal kogunetakse arutluseks ning mis on soovituslik teema. Otsuseid tehakse konsensuse alusel. Aastas arutletakse erinevaid teemasid keskmiselt 3-4 korda ning need puudutavad erinevaid Läänemere piirkonnaga seotud olulisemaid asjaolusid. Kõrgtaseme grupp on seadnud peamisteks põhimõtteks lähtuda oma töös heast koostööst, tegevuse läbipaistvusest ning informatsiooni vahetamisest erinevate osapoolte vahel, kuhu on kaasatud Läänemere nõuandevkogu, HELCOM’i esindajad ning teised huvipooled (*ibid*, 2017).

1.6. Huvipoolte kaasatusega tekkivad probleemid

Kalapüügiga kaasnev mõju ökosüsteemile võib olla tugevalt kahjustav ning omada mitmeid otseseid ja kaudseid mõjusid. Vastatsikune mõju ilmneb teistpidiselt olukordades, kus keskkonna mõjud avalduvad kalavarudele näiteks juhul, kui kaitse all olevad liigid (kormoranid või hülged) tekitavad majanduslikku kahju kaluritele. See on näide käesoleva juhtimisrežiimi nõrgast kohast, kus liigselt on keskendunud ühe liigi kaitsele ning laialdasem mõjuuring on välja jäetud. Traditsiooniline kalandus ei suuda toime tulla uute väljakutsetega ning seetõttu on uue Ökosüsteemipõhise juhtimise jaoks vajalik töötada välja uus poliitiline lähenemine. Selleks, et olukorda adekvaatselt hinnata on vajalik uute tehnoloogiate ning teadmiste kasutuselevõtt. Poliitikaloojatel on vajalik teha tihedat koostööd teadlastega, et luua toimiv süsteem, mis rahuldaks kõiki osapooli. Poliitikas valitsevad kaks suurt huvigruppi vastanduvate huvide, kelleks on keskkonna kaitsjad ning kalurid ja kalandusettevõtted (R.Varjopuro, T. Gray...2008, 147).

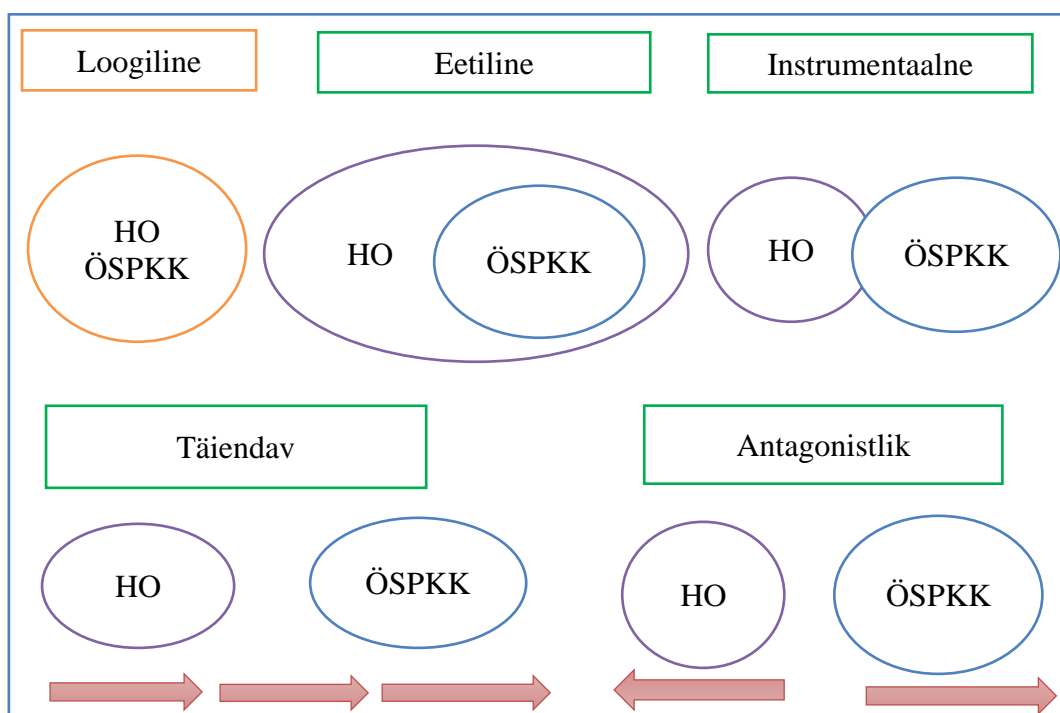
Arenenud riikide üheks probleemiks on kalanduses ühele kalaliigile liigne keskendus, kus põhirõhk on enim tulutooval kalaliigil, keda on enim püütud ning selle liigiga seonduv ülepüük on fookuses jättes teisi liike arvesse võtmata. Enim tuntud ning turustatud liikide puhul on kehtestatud kogu lubatud püügikvootid, et vältida neile liigselt kahju tekitamast. Tavaliselt hõlmab ühe liigi kalavarude majandamine süstemaatilist teaduslikku hindamismeetodit, milles võrreldakse kalaliigi biomassi ning aastast müügipiirangut, et saada maksimaalne jätkusuutlik saak. Seda meetodit on kritiseeritud, sest see pole alati õigesti täitnud oma otstarvet ning ei ole ennetanud kõrge väärtusega kalaliikide arvukuse vähenemist. Need ebõnnestumised on läinud nii poliitikute kui ka teadlaste süüks. Teise miinusena ei suuda see moodus kaitsta teisi kalaliike, kes on välja puutud kaaspüügi käigus. Samuti võivad olla mõned liigid kaaspüügina olla ohustatud liigid. Kolmandaks ei tee ühe liigi kalavarude majandamisele keskendus ühtegi sammu, et kaitsta olulisi asukaid ega ökosüsteemi tervikuna kalandusega kaasnevate kahjulike mõjude eest (*ibid*, 2008, 148).

1.6.1 Huvipooled kalanduspoliitikas

Huvipoolteks loetakse kalanduspoliitikas avalikkuse esindajat, kes on kaasatud poliitiliste otsuste tegemisse ning saavad tulemustest, mis on poliitiliselt vastu võetud otsuste tagajärg, kasu. Need isikud on osa varasemalt mainitud *Baltfish* i huvipooltest. Nende isikute osavõtt on õigustatud, et parandada vastuvõetavate ostuste kvaliteeti. Kuid küsimus on, kes on need isikud täpsemalt, kas nad on osa üldsusest või on nad isikud, kellel on otsuste langetamisel majanduslik huvi või on

nende huvid pigem emotsionaalsed, ideoloogilised või eetilised. Antud juhul loetakse huvipooleks igat ühiskonna liiget, kes ei ole seadur ega valitsuse teadlane. Ökosüsteemipõhine lähenemine kalanduse juhtimisele keskendub põhimõttele, et kalanduse juhtimine ei tohiks olla piiratud eesmärgist, et tagada soovitud kalaliikide maksimaalne jätkusuutlik saak, vaid olla laiendatud tervele ökosüsteemi kaitsele, mis hõlmab kõiki kalaliike, veimetajaid ning põhjaorganisme koos nende loomulike elupaikadega (*ibid*, 2008, 158).

Huvipoolte ning Ökossüsteemipõhise kalanduse korraldamise vahel esineb viis teoreetiliselt käsitletavat suhet, mida kirjeldab allolev joonis.

Joonis 3. Viis teoreetilist suhtekäsitlust huvipoolte osaluse (HO) ning ökosüsteemide põhise kalanduse korralduse (ÖSPKK) vahel

Allikas: T.Gray, J. Hatchard (2008, 159)

Esimene käsitlus hõlmab loogilist suhtekäsitlust, mis tähendab, et mõlemad pooled on teineteisega seotud ning mõlemad kontseptsioonid on osa üksteisest. Selleks, et võtta vastu otsuseid Ökosüsteemi põhisel kalanduse korraldusel, siis on vajalik eelteave ning tuleb arvesse võtta erinevate huvipoolte hinnanguid, arvamusi ning soovitusi. Need kaks moodust on teineteise suhtes lahutamatud. Teine suhtekäsitlus on eetiline, mis tähendab, et ökosüsteemipõhine kalanduse korraldus ning huvipoolte osalus on teineteise suhtes eestiliselt seotud. Meri on avalik vara ning

sellega seotud otsused tuleb teha võttes arvesse ühiskonna arvamust selle korraldamisse. Huvipooled peaksid olema kaastatud otsuste tegemisse varases faasis, kus valikud on veel lahtised ning nende poolne sisend võib tuua kaasa arvestatavad muudatusi. Ühiskonnal on oluline osa otsustes kaasa rääkimisel ning inimtegevusega kaasnevad ökoloogilised mõjutused peaksid olema ühiskonna poolt aktsepteeritud. Kolmandaks seoseks on instrumentaalne seos, milles huvipoolte osalus täiendab ökosüsteemipõhist käsitlust. Huvipoolte osalus annab ökosüsteemipõhisele kalanduse korraldamisele võimalikult laialdase teadmiste taseme, et tegeleda sotsiaal-ökoloogiliste süsteemide dünaamika hajutatavusega erinevate indiviidide ning organisatsioonide vahel. Huvipoolte ning Ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimise vahel esineb teineteist täiendav suhe, kus mõlemad osapooled annavad teineteise toimimise jaoks edasi olulist informatsiooni. Nende vahel esineb samasuunaline tõmme, neis puuduvad pinged ning vastuolud ning heaks kalandusekorraldamiseks on vaja mõlemat osapoolt. Huvipoolte osaluse ning Ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimise hea suhte toimiseks on näidis 2002. aastal jõustunud ühtse kalanduspoliitika reform. Samas on viiendaks suhtekäsitluseks antagonistlik suhestumine, mis tähendab, et nende vahel võib esineda negatiivne suhe, kus kaks poolt on omavahel konfliktis. See juhtub siis, kui mõnel osaleval huvigrupil on tugevamad majanduslikud huvid ning alahinnatakse Ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimise tähtsust, näiteks loobutakse pikaajalisest liigi kaitsest, selleks, et saada lühiajalist majanduslikku kasu (*ibid* , 2008, 159-160).

1.6.2 Kalanduspoliitikaga seotud otsuste tegemine

Selleks, et luua toimiv ning läbipaistev kalanduspoliitika, on vajalik kõigi osapoolte vastutus. Hea kalanduspoliitika jaoks on vajalik kaasata erinevaid osapooli, et vältida liiga ühetaolist reeglite kogumikku. Vaatamata kehtestatud poliitikale seisab kalandussektor jätkuvalt silmitsi ühtede ja samade probleemidega, milleks on majanduskriis, ülepüük, liigne tootmisvõimsus ning rannikualade kogukondade vähenemine. Euroopas on kehtestatud liikmesriikidele ühtne kalanduspoliitika, kui võttes aluseks kuus erinevat Euroopa riiki (Hispaania, Ühendkuningriik, Prantsusmaa, Holland, Taani ja Norra), siis nende kalanduspoliitika käsitus on kõigil erinev, samuti otsuste vastuvõtmise protsess ning otsuste vastutuse määra. Oluline on ka, millised on riigi traditsioonid. Nendes kuues riigis on kalanduse ning selle korralduse kohta vastu võetud otsuste kohta on avalikkusel madal huvi ning seetõttu on avatuse nõue jäänud kesksel tasemel. Kuid küsimus on, kui avatud ning läbipaistev on otsuste tegemine. Keskkonna rühmad on aga äärmiselt kriitilised selle üle, et kalandusega seotud otsused tehakse peaaegu suletud uste taga, kuna valitsevatel poliitikutel puudub huvi antud teemasse süveneda. Taanis ning Norras on niinimetatud juhatuse nõukogud, kes on lisanud otsustusprotsessi veidi läbipaistvust ning lubavad keskkonna

rühmadel koosolekutel osaleda, kuid need koosolekud on avalikkuse ning meedia jaoks suletud. Taanis on aga tarbijad ning keskkonna rühmade liikmed koosolekute täisliikmeteks, kuid Norras on neil vaid jälgija staatus. Kuid neis riikides on avatus järk-järgult suurenenud. Prantsusmaa ning Holland on aga loonud kõrgetasemelise spetsialistide rühma. Samuti on oluline, kes on need isikud, kes otsustusprotsessides osalevad. Peamisteks huvigruppides lisaks keskkonna rühmadele on ka kalandusega vahetult tegelevad isikud, kelleks on kalurid, kalatöötajad ning vahendajad (K.H. Mikaelson, S. Jentoft, 2008, 169-171).

Otsuste tegemine Ühendkuningriigis ning Taanis ja Norras on suhteliselt tsentraliseeritud ning kahes viimases riigis on tugev huvipoolte osalus. Prantsusmaa, Holland ning Hispaania on otsuste vastuvõtmisel kasutusele võtnud tsentraalselt juhitud konsultatsiooniprotsessi raamistiku, kuhu on sisse viidud teatav piiratud detsentraliseerimisevorm. (*ibid*, 2008, 172-173) Eesti kalanduse otsuseid võtab vastu maaeluminister, kes teeb otsused Kalandusnõukogu liikmete soovitude ning tähelepanekute toel (Peatükk 1.).

1.6.3 Kalanduspoliitika probleemid

Euroopa ühtne kalanduspoliitika võeti vastu 1983. aastal ning üks laiaulatuslikemaid rahvusvahelisi kalanduse juhtimist reguleerivaid režiime, mis hõlmab endas keskkonnakaitse, turu, struktuuri ning kolmandatest riikidest pärit rahvusvaheliste organisatsioonide poliitikat. Esimesena sooviti vähendada Euroopa Liidu laevastike ülevõimsust ning üleüüki. 2002. aastal läbis see suured muudatused, kuna seda algatust oli saatnud laiaulatuslik rahulolematuse. 2001. aastal pidas ka Euroopa komisjon seda läbikukkunud ettevõtmiseks, sest see ei suutnud oma eesmärki täita. Ühtne kalanduspoliitika oli ebaõnnestunud ning jätkusuutlik kalandus luhtus, kuna paljud liigid olid liigselt püütud ning kalavarud olid liigselt kahanenud. Kalapüügi laevastik ületas lubatud kalapüügi võimekuse, kuid lühiajaline juhtimisvõimekus oli paigas, aga normides esinesid probleemid nende rakendamisel ja täitmisel, mis see tõi kaasa üldise usalduse puudumise seaduse loojate ning ressursikasutajate vahel. Peale selle poliitika ebaõnnestumist hakati rohkem tegelema pikemaajaliste eesmärkidega ning see tõi kaasa uue poliitika suuna, milleks oli Ökosüsteemi põhine lähenemine kalanduse juhtimisele (C.Pita, R. Chuenpagdee 2012, 349).

Suur baasprobleem on Euroopa kalandussüsteemi juhtimisel huvipoolte osalus. Esiteks on Euroopa kalanduse juhtimisstruktuuris probleem, kuna huvipooltel on väga keeruline omada olulist rolli otsuste tegemisel ning poliitika kujundamisel, sest otsuseid tehakse ülevalt alla. Selle parandamiseks on vaja arendada kaasjuhtimist, kuid kaasjuhtimist ei ole võimalik alati rakendada ning mõningatel juhtudel pole rakendatav, näiteks kui seda soodustavad tingimused ning osaluse

alus on puudu. Täenduslikus huvipoolte osaluses jagatakse võimu ning vastutust. See eeldab valitsuse poolset tahtlust, et saavutada eelpool mainitu läbi huvipooltel olemasoleva volituse ning võimekuse. Euroopas on aga tähendusrikas huvipoolte osalus puudulik, mis tuleneb asjaoludest, et otsuste tegemise arutelu on osaliselt avalik, sest vajalik informatsioon on peamiste huvipoolte jaoks piiratud ning osalus ei taga läbipaistvust. Samuti valitseb üldine teabe sulg, kuna vajalikku infot ei jagata. Lisaks eelpool mainitule esineb probleem ka liiga suures huvigruppide (teadlased, tööstused, eraasutuste esindajad, valitsusasutused nii rahvuslikul kui ka kohaliku omavalituste tasandil) osaluse arvus, mis viib aga järgmise printsiibini, et mida suurem on osalejate arv, seda väiksem on vastutus. Seetõttu on aga kalurite tähtsus ning silmapaistvus vähenenud. Enamuses uuringutes, kus on uuritud kalurite osaluse tähtsust kalanduspoliitika läbirääkimistel, siis nemad ei tunne, et nad läbirääkimistel osaleksid (*ibid*, 2012, 355-356).

Samuti on Peipsi piirkonnas läbi viidud uuringus välja toodud asjaolu, et kalurite toetuste taotlemise aktiivsus on väga madal ning ühisüritustest osa võtmine ei suju ka ootuspäraselt. (Riisalu R. Kalanduse arendusrahastu... 2006 ,3) Selles uuringus olid peamiste probleemidena välja toodud, et riigipoolne tugi nii materiaalne kui ka mittemateriaalne on kalandusettevõtetele madal. Ka toodi välja kalasadamate kehv olukord ning kalade vähene arvukus. Üheks murekohaks oli kalurite jaoks ka kalandusele seatud liiga ranged nõuded ja piirangud, kuid paralleelselt sellele esineb ka kontrollimatu röövpüük ning harrastuskalapüüdjate tegevus. Vähem oluliseks pidasid kalurid muid looduslikke probleeme ning turustamisega seonduvaid takistusi (*ibid*, 2006, 9).

Relevantseks probleemiks on ka praegusel ajala ebaseaduslikult ning ilma nõutava tähistuse ja märgistusega püügile seatud püügivahendid. Ka levinumateks seaduserikkumisteks on loata kalapüük, püük keelatud ajal või keelatud kohas tulenevalt Keskkonnainspektsiooni kalakaitsest. (Keskkonnainspektsioon, 2020)

2. KALANDUSSEKTORI UURINGUD, EESTI TOETUSTE MAKSMISE ORGANISATSIOONID NING TOETUSTE MÕJU KALANDUSSEKTORILE

Käesolevas peatükis antakse ülevaade PRIA poolt makstavatest toetusmeetmetest ning välja on toodud ka EASi poolt makstud toetused sadamate ehituseks ning arendamiseks. Ka kirjeldab autor kalandusektori populaarsust eestlaste hulgas. Samuti, millised on peamised probleemid toetuste maksmise korral ning millisel juhul on toetuste maksmine otstarbekas või mitte. Käesolev peatükk keskendub dokumendi analüüsile, kasutades selleks olemasolevaid uuringud.

2.1 Eestis makstavad kalandusektori toetused

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus toetas aastatel 2008-2010 Väikesadamate programmi raames 14 erineva sadama arendust ning rekonstrueerimist kokku summas 1 799 562,65 eurot. Allpool olevas tabelis on näha 14 erinevat arendusprojekti. Samuti toetas EAS aastatel 2015- 2018 väikesadamate võrgustiku väljaarendamist, milles toetuse sai 31 erinevat projekti summas 5 070 685.52 eurot. Selle toetuse puhul toimus rahastamine Euroopa Regionaalarengu fondi vahenditest (EAS Väikesadamate võrgustiku väljaarendamise toetus 2020)

Tabel 4. Väikesadamate programmi projektide rahastus 2008.-2010. aastal

Projekti nimetus	Toetuse summa (EUR)	Projekti maksumus (EUR)
MTÜ Eesti Spordiselts Kalev Jahtklubi sadama laiendamiseks ujuvkaide soetamine ja paigaldus	107068.88	214137.83
Abruka väikelaevade sadama rekonstrueerimine	134214.46	287346.77
Kärdla külalissadama uuringud ja projekteerimine	75415.75	150831.49
Kuressaare sadama arendamine	55276.23	110552.9

Lõunaranna Sadama rekonstrueerimine	153944.52	307889.03
Pirita TOP sadama kaide G-17 ja H-18 nõlvakindlustustööd	191716.41	383432.82
Tehniline abi Haapsalu väikesadamatesse sissesõidutee süvendamiseks	20550.79	41101.58
Westmeri väikelaevade sadam	181197.58	362395.15
Naissaare sadama navigatsioonimärgistuse renoveerimine ja faarvaatri süvendamine	28876.55	57753.1
Roograhu väikesadam	191734.95	406746.28
Noblessneri turismisadama infrastruktuuri ja tehnilise baasi täiendamine	191204.19	382408.38
Väikelaevade sadama rajamine Admiraliteedibasseini	151726.7	348594.39
Kungla sadama taastamine	131659.35	263318.7
Võrtsjärve-äärsete külastusvõimaluste mitmekesistamine Oiu väikesadama koormustaluvuse tõstmise ja atraktiivsemaks muutmise kaudu	184976.29	369952.58
Kokku	1 799 563	3 686 461

Allikas: EAS toetatud projektid, väikesadamate toetus (2020)

Samuti on toetuste puhul oluline kulude tõendamise kohustus. Üks näide on Ristna sadama paadikuuri renoveerimine ning selle toimingute audit (2016. aasta). Projekti puhul kontrollitakse üle kõik tehtud kulutused ning analüüsitakse nende otstarbekust. Vastavas auditis on teostatud kontroll projekti elluviimiseks ning kontrollitud on toetuse saaja raamatupidamisdokumentide vastavust deklareeritud kuludele. Samuti on oluline, et väljamaksmiseks taotletud kulusid tõendavad dokumendid oleksid olemas, et sooritada tõendusmaterjalide kontroll. Projekt peab vastama kõikidele kehtestatud kriteeriumitele (Ristna sadama audit 2016, 5).

Olulised kriteeriumid auditeerimisel olid Ristna sadama paadikuuri renoveerimisel järgmised:

- 1) toimingu vastavus rakenduskava valikukriteeriumidele, toetuse taotluse rahuldamise otsusele ning toetuse kasutamise eesmärkidele ja tingimustele;
- 2) deklareeritud kulude vastavus raamatupidamisdokumentidele ja täiendavatele dokumentidele;
- 3) toetuse saaja deklareeritud kulude vastavus ühenduse ja riigisisestele eeskirjadele;
- 4) toetuse maht, ajastus ja finantseerimine;
- 5) meetme määrusega sätestatud nõuete täitmine

Antud projekti puhul olid kõik kriteeriumid vastavuses ning vastav projekt läbis auditi ilma probleemideta (*ibid*, 2016, 7-8). Need on tingimused, mis mõnel juhul võivad olla raskesti täidetavad ning sel juhul võivad projektiga kaasneda lisakohustused. Oluline on, et projekti rahastuse taotleja oleks hoolas ning peaks kinni seaduse nõuetest ning ei prooviks kulusid loominguliselt kajastada.

Allolevas tabelis on välja toodud toetusmeetmed 2017. kuni 2019. aastani. Sellest tabelist on näha, millised on Euroopa Liidu ühtse kalanduspoliitika prioriteedid ning milliseid tegevusi vastavalt ühtse poliitika puhul rahastatakse ning sellest kujunevad Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rahastatavad meetmed.

Tabel 5. Taotlusmeetmed ning rahastatavad tegevused 2017.-2019. aasta

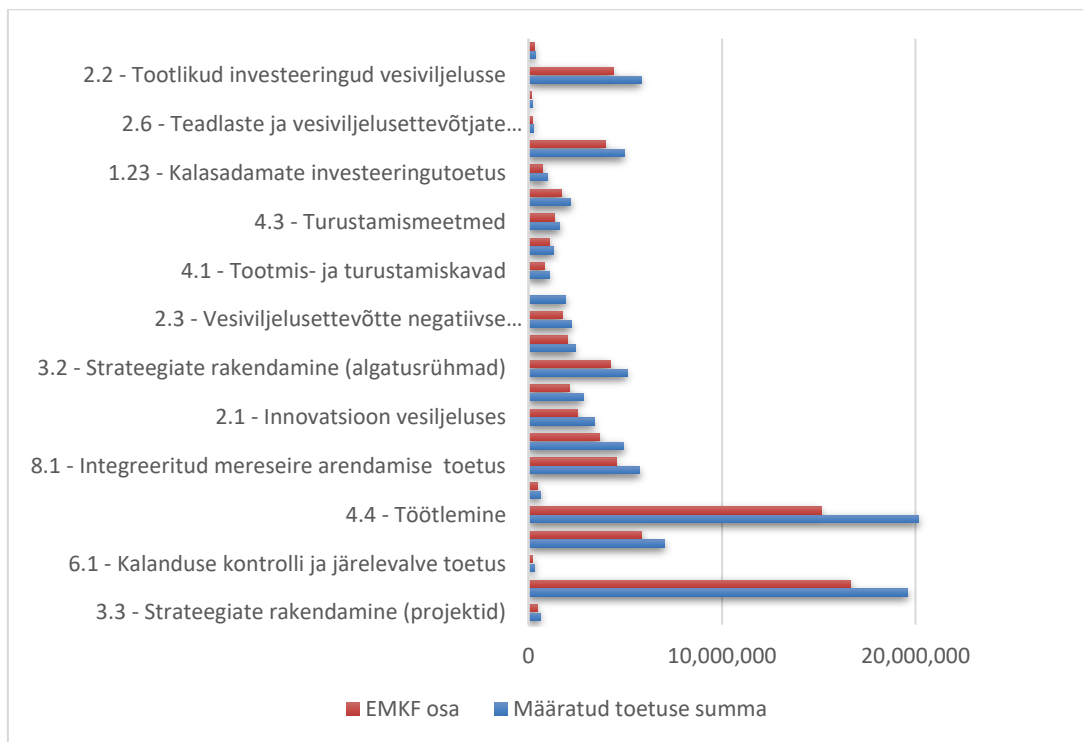
Periood	Toetus
Taotlusvoor 28.02 - 13.03.2017	1 - Kalapüügi- või vesiviljelustoodete väärindamine või turustamine, mis on suunatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 63 lõike 1 punktis a sätestatud eesmärgi saavutamisele, Eelarve 123 079,23 EUR;
Taotlusvoor 24.10 - 31.10.2017.	2 - Majandustegevuse mitmekesistamine, mis on suunatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 63 lõike 1 punktis b sätestatud eesmärgi saavutamisele. Eelarve 369 237,70 EUR;
Taotlusvoor 03.02 - 12.02.2018.	3 - Kalasadamate uuendamine, mis on suunatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 63 lõike 1 punktis a sätestatud eesmärgi saavutamisele. Eelarve 430 777,31 EUR;
Taotlusvoor 18.10 - 09.11.2018 ja 10.05-20.05.2019	4 - Sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi, sealhulgas kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine, kalanduskogukondade rolli tugevdamine kohalikus arengus ning kohalike kalandusressursside ja merendustegevuse juhtimine, mis on suunatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 63 lõike 1 punktides d ja e sätestatud eesmärkide saavutamisele. Eelarve 307 698,08 EUR.

Allikas: Harjukalandus taotlusvoorud ja eelarve (2017)

PRIA poolt rahastamist kajastab allolev joonis, millelt on näha toetusmeetmed ning nende rahastamine vastavalt PRIA ja EMKF finantsvahenditest. Kõige suurema osakaaluga on kalatöötlemise rahastamine ning sellele järgneb erinevate projektide rahastus. Kokku oli taotlusi

kokku 1178, kus meetmetele määratud rahastus jagunes määratud summa 96 628 426€ ning EMKF osa oli toetusmeetmetele summas 75 870 081€.

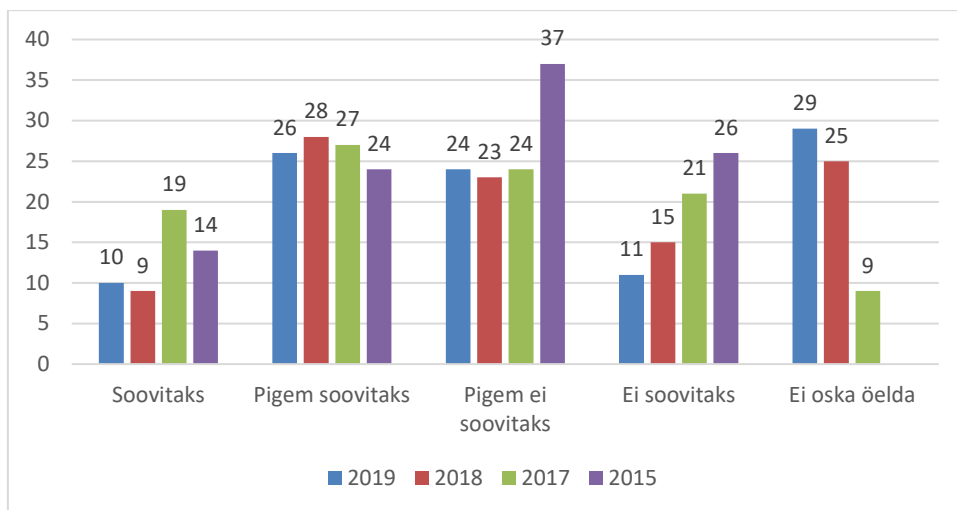
Joonis 4. PRIA ja EMKF toetused kalandussektorile

Allikas: Lisa 7. Tabel 6. PRIA ja EMKF toetused kalandussektorile (summa eurodes)

2.2 Uuring Eesti elanike teadlikkus Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist

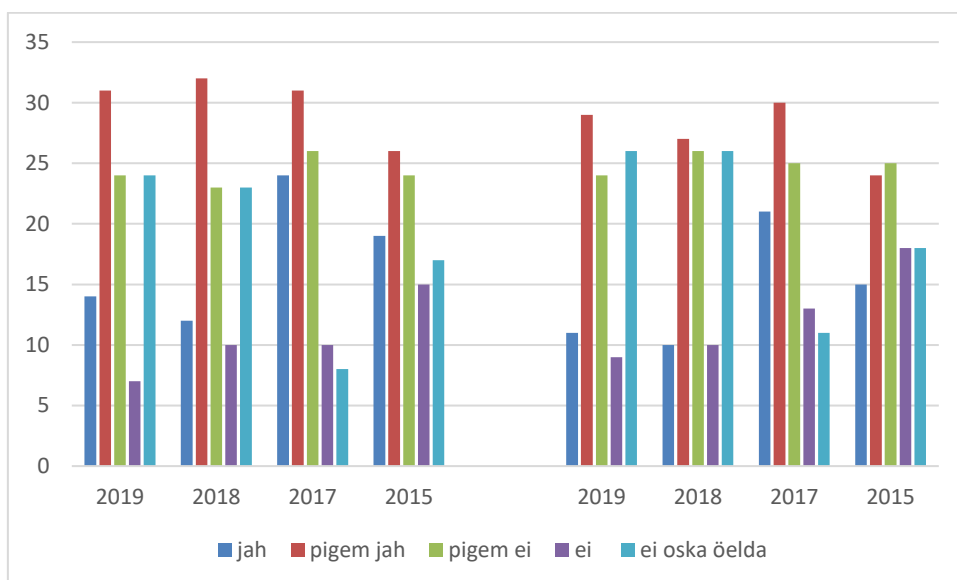
Uuring elanike teadlikkusest Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist on viidud läbi Turu-uuringute AS poolt 2019. aastal, milles valim oli 1004 inimest. Valimi hulgas uuriti kalanduse mainet ning kalanduse soovitamist. Kalanduse soovitamist kujutab allolev joonis, millel on näha, kui palju inimesi aastate lõikes soovitaks kalandussektoris töötamist oma tuttavatele, sõpradele ja sugulastele. Suuri erinevusi aastate lõikes ei esine soovitude ning mitte soovitude vahel, samuti pigem soovitaks ning pigem ei soovitaks kriteeriumite vahel (Turu-uuringute AS, Elanike teadlikkus...2019, 36).

Joonis 5. Kalanduse soovitamine¹

Allikas: *ibid*, 2019, 37)

Uuritud on ka, milline on kalandussektoris töötamise perspektiivikus ettevõtjale ning töövõtjale. Allpool oleval joonisel on kujutatud vasakul pool perspektiivi ettevõtjale ning paremal perspektiivi töötajale. Ettevõtjate hulgas on kalandussektoris tegutsemine populaarsem kui töövõtjate hulgas. Samuti on suur osakaal nendel inimestel, kes ei oska selles sektoris töötamise perspektiivikust hinnata.

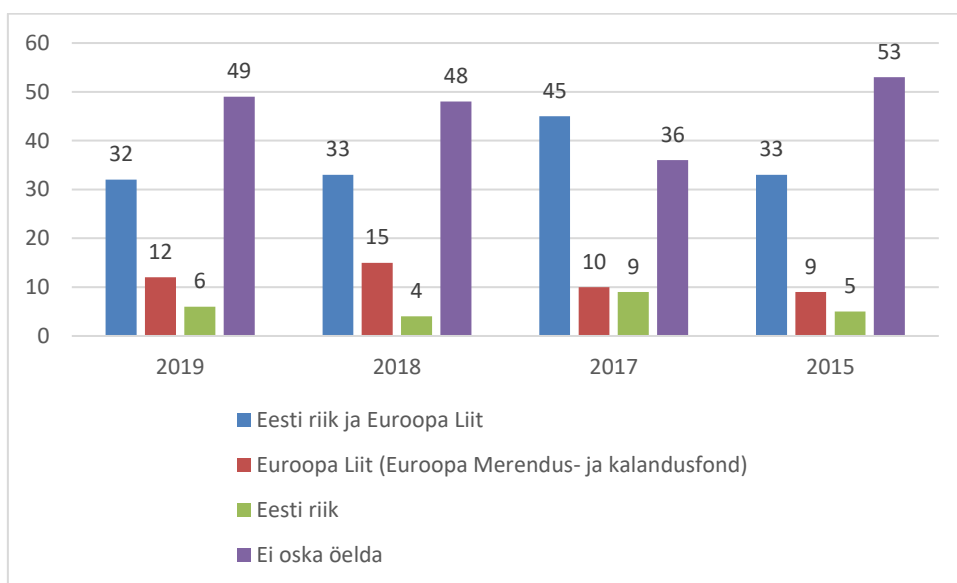
Joonis 6. Kalanduse perspektiivikus ettevõtjale (vasakul) ning töövõtjale (paremal)²

¹ Väärtused on kajastatud protsentides

² Väärtused on kajastatud protsentides

Allikas: *ibid* 2019, 39

Allpool oleval joonisel on kirjeldatud, milline on Eesti elanike teadmiste tase kalandussektoris makstavate toetuste kohta ning rahastamisvõimalustena on välja toodud Eesti riigi ning Euroopa Liidu finantseerimine. Teadlikkuse tase, kes rahastab, on suhteliselt madal. Euroopa Liidu ning Eesti koostööna finantseerimisest oli teadlik vaid 32% elanikest. Teadlikkuse tase rahastamisvõimalustest on keskmisest kõrgem kõrgharidusega, Lõuna-Eesti elanike, ettevõtjate ja juhtide ning EMKF-st varasemalt kuulnute seas. Keskmisest harvemini on kursis Eesti ja Euroopa Liidu koosrahastamisest üle 74-aastased, mitte-estlased, alg- või põhiharidusega isikud, pensionärid ning Põhja- ja Kesk-Eesti elanikud (*ibid*, 2019, 41).

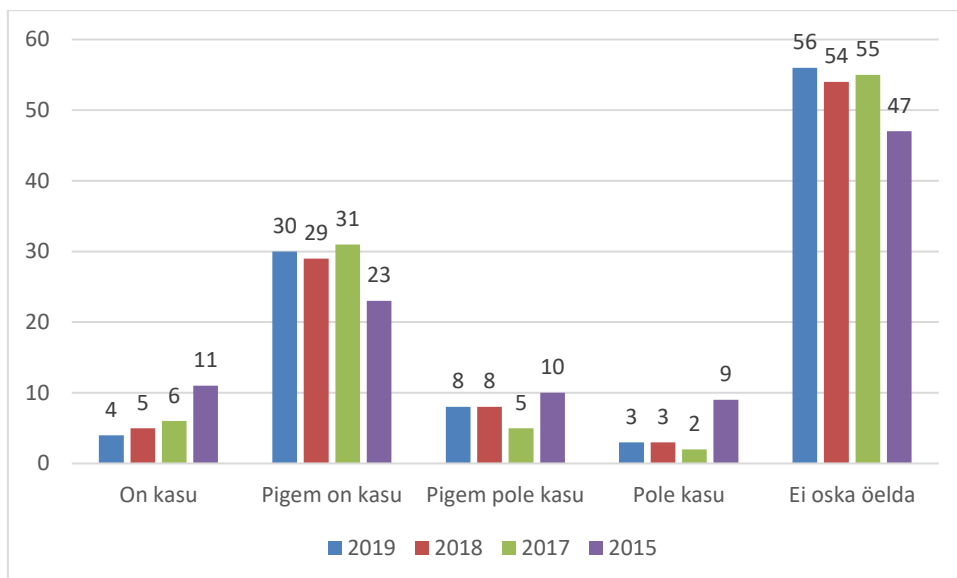

Joonis 7. Teadlikkus kalandussektori rahastusvõimalustest³

Allikas: *ibid*, 2019, 42

Elanike teadlikkuse uuringus on Eesti elanikelt uuritud toetuste kasulikkuse kohta ning neil paluti anda hinnangud. Kõige madalam osa on väärtusel on kasu ning suurim ei oska öelda. All oleval joonisel on näha, milliseid hinnanguid on inimesed toetuste kasulikkusele andnud. Teadlikkus toetustest on madal ning seega ei osata ka hinnata toetuste kasulikkust. Elanikest ainult 33% arvas, et EMKF toetustest on olnud kasu viimase 4 aasta jooksul ning väga suurt kasu arvast, et on võimalik toetustest saada vaid 4%. Samas enam kui pooled 56% vastanutest ei osanud kasuteguri kohta oma arvamust avaldada. (*ibid*, 2019, 45)

³ Väärtused on kajastatud protsentides

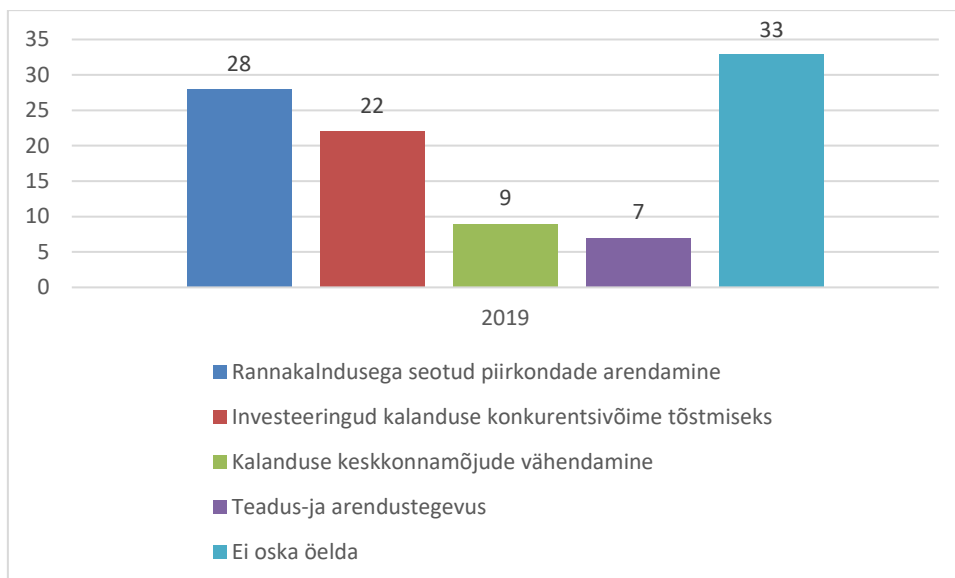

Joonis 8. Toetuste kasulikkus⁴

Allikas: *ibid*, 2019, 46

Lisaks paluti küsitletutel hinnata, millise valdkonna toetamisest on tekkinud kõige suurem kasu. Vastuse variantideks olid neli valdkonda, mis tuli tähtsuse alusel järjestada. Allolevalt jooniselt selgub, et vastanute arvates on enim kasu rannakalandusega seotud piirkondade arendamise toetamisest ning sellele järgneb kalanduse konkurentsivõime tõstmise investeeringud. Ka selle küsimuse puhul on näha inimeste madal teadlikkuse tase rahastamisest ning toetuse kasulikkusest, sest ülekaalukas vastuse variant on ei oska öelda. Vastanute arvates on vähem olulisteks rahastatavateks tegevusteks kalanduse keskkonnamõjude vähendamine ning teadus- ja arendustegevus (*ibid*, 2019, 47).

⁴ Väärtused on kajastatud protsentides

Joonis 9. Kõige kasulikum rahastatav kalandussektori tegevusvaldkond⁵

Allikas: *ibid*, 2019,48

2.3 Toetuste maksmise mõju

Kalandustoetustega kaasnevaid negatiivseid mõjusid on uuritud alates 1990. aastatest ning neile on pühendatud arvestatav tähelepanu teadlaste ning poliitikute poolt üle maailma. FAO tõi 1992. aastal välja asjaolu, et toetuste andmine kalandussektorile viib kalavarude ammendumiseni. Maailma tippkohtumine jätkusuutliku arengu teemal identifitseeris kalandustoetuste maksmise oluliseks probleemiks jätkusuutlikus kalanduses. Ka Ühendrahvaste keskkonna programm korraldas antud teemal erinevaid nõupidamisi ning töötubasid, misjärel ka Maailma Kaubanduse Organisatsioon alustas tööd, et tugevdada kalandussektori toetuste distsipliini. 1994. aastal loodi subsiidiumite ning tasakaalustusmeetmete kokkulepe (*SCM- Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*), mis liigitas ära makstavad toetused 3 rühma, kus toetused on- keelatud, teostatavad ning mitteteostatavad. Need kategooriad on kindlaks määratud toetuste kaubanduse moonutamise efekti alusel. Potentsiaalsed kalandustoetuste mõjud kalavarudele jäävad väljapoole selle kokkuleppe ulatusest (Y. Sakai, N. Yagi, U.R. Sumaila, 2019, 439).

Subsiidiumite ning tasakaalustusmeetmete kokkulepe tegeleb peamiselt kahe eraldiseisva, kuid tihedalt seotud teemaga, milleks on mitme poolsed subsiidiumite andmise korda reguleerivad nõuded ning tasakaalustavate meetmete kasutamine, et korvata subsideeritud impordi poolt

⁵ Väärtused on kajastatud protsentides

tekitatud kahju. See kokkulepe moodustub erinevatest osadest, kus esimene osa keskendub dotatsioonidele, mida antakse ettevõtetele või tööstusharu gruppidele, teine ja kolmas osa lepingust jagab toetused kahte gruppi, milleks on keelatud ning lubatud toetused ja kehtestab kindlad reeglid ning protseduurid vastavuses iga kategooriaga. Antud kokkuleppes on defineeritud subsiidiumit 3 erineva baas elemendi alusel, milleks on 1) rahaline toetus, 2) mille annab liikmesriigis asuv valitsus või muu avaliku võimu asutus, 3) mis annab tagab kasu. Kõik kolm elementi peavad olema tagatud, et tagada subsiidiumi olemasolu (WTO, SCM kokkulepe, 2020).

Kalandussektoris makstavad toetused omavad olulist mõju sektori arengule. Üle maailma makstavate kalandustoetuste mõju on määramatu ning samuti võib nendega kaasneda ka kahjulik mõju loodusvarade kaitsele. Toetused, mida makstakse laevastike tagasiostmiseks üleliigse kalanduse võimekuse vähendamiseks ning mida esitletakse, kui kasulikke toetusi- ei ole seda. Liigne kalapüügi võimekus toob endaga kaasa ülepüügi, mis põhjustab majanduslikku kahju jäätmete näol. Samas on osapooli, kes väidavad, et enamus tagasiostmise toetusi on ebaefektiivsed, sest lisavõimekuse mõju väheneb aja jooksul. Peamised probleemid kalanduse korraldamises on seotud toetuste kasutusega ning kalalaevastike üleliigse võimekuse vähendamisega. Need probleemid on kombineeritud küsimustega tagasiostetavate ning mittekasutuselevõtu toetuste, mida kasutatakse kalapüügi võimekuse vähendamisega. Neid toetusi on aga laialdaselt kasutatud, näiteks Ameerikas moodustab tagasiostetavate toetuste määr 1/3 kõikidest kalanduse toetustest ning aastas maksab valitsus Põhja- Ameerika kaluritele 2,5 miljardit USA dollarit. Euroopa Liit rahastab kalapüügi laevastike mitte kasutuselevõttu täiendava 272 miljoni euroga. Lisaks kulutas USA valitsus 100 miljonit USA dollarit, et osta püügiluba 28le laevastikule 260st, kes tegelevad Alaska lumekrabi (*Chionoecetes*) püügiga (C.W. Clark, G.R. Munro, 2005, 47-48).

2.3.1 Tagasiostetavad toetused

Maailmas makstavate kalandustoetuste hulk on määratu ning mõningatel juhtudel on toetused väga kahjulikud kalavarude kaitsele ning juhtimisele. Samuti on laialdaselt levinud ülepüük, mis on üheks soodustavaks teguriks kalavarude juhtimises. Selleks, et seda probleemi paremini juhtida lõi 1999. aastal Ühendrahvaste Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO) rahvusvahelise tegevuskava kalavarude püügivõimekuse juhtimiseks. Organisatsioon toob välja asjaolu, et üleliigne kalapüügi võimekus toob endaga kaasa ülepüügi ning tekitab olulisel määral majanduslikku raiskamist. Kalalaevastike omanikel puudub aga teine majanduslikult jätkusuutlik otstarve laevastike kasutamiseks ning seetõttu ei soovi nad kinni pidada kalapüügi koguste vähendamise soovistest, mis aitaks kaasa kalavarude reproduktsioonile. Selle muutmiseks

soovitati kasutusele võtta tagasiostmise toetused, et vähendada barjääri kalavarude kaitse ning püügitegevuse vahel. Kuigi tagasiostmise dotatsioon on saavutanud populaarsuse, kaasneb selle tegevusega palju negatiivseid aspekte. Esmalt on tagasiostmise programm kulukas ning parimal juhul eemaldab vaid kalalaevastikest marginaalse osa, sest tagasiostmiseks antakse kalalaevastike omanike poolt vaid vähemefektiivsed laevad ning efektiivsemad laevad jäävad ikkagi edasi tegutsema. Järelikult tegelik kalapüügi võimekus ei lange märkimisväärselt ning peale tagasiostude lõpetamist võib naasta lisavõimekus, sest täiustatakse olemasolevaid efektiivseid laevu. See toob tagasi jälle vajaduse saada uusi toetusi laevastike üleliigse võimekuse vähendamiseks, näiteks Kanada Vaikse ookeani lõhendus läbis seda programmi kolmandat korda. Mida kokkuvõtvalt võib öelda, et probleemi vähendamise meetmed pigem süvendavad seda, sest valitsus annab subsideerimise võimekuse vähendamiseks, kuid kalurid kasutavad seda oma võimekuse parendamiseks, andes ära vähem efektiivsed laevad ning täiustavad olemasolevaid. Sellest võib saada lõputu tsükel, milles valitsus maksab kalavarude hävimise kinni. Antud poliitika ei paranda varude taastootmist ega soodusta keskkonnakaitset (*ibid*, 2005, 48).

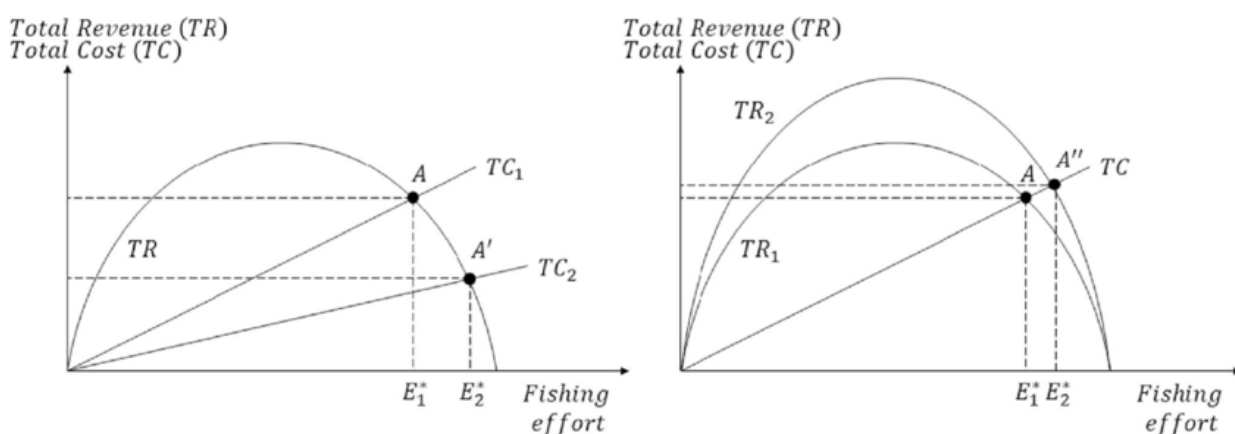
2.3.2 Erinevate kalandustoetuste mõju sektorile

Valitsuse poolt antavate toetuste distsipliin vajab tugevdamist, et vältida toetuste tagajärjel tekkinud negatiivset mõju. Probleemid, mis tekivad negatiivse mõju tagajärjel on ülepüük ning liigne kalapüügi võimekus. Aktiivsed arutelud kalanduse toetuste teemal kestsid 2005. aastast kuni 2007. aastani ning peale seda need vaibusid. 2016. aasta lõpu poole alustati toetuste mõju aruteluga uuesti, et saavutada siduvaid eesmärke, mille aktualiseeris WTO ministrite konverents 2017. aastal, kuid see ei saavutanud sisulisi tulemusi. Nendel läbirääkimistel arutati toetuste maksmise ning ülepüügi seotust, kuid osalejad ei suutnud leida ühist seisukohta subsideerimise maksmise mõjudele. Akadeemilised uuringud on olulise tähtsusega, et tagada täpsemat informatsiooni toetuse maksmise ning ülepüügi seotuse vahel. Teaduslike uuringute lähtekohtadeks on antud teema puhul keskendumine kalandustoetuste maksmisele läbi 3 haru, milleks on kirjeldavad, teoreetilised ning empiirilised uuringud (Y. Sakai, N. Yagi, U.R. Sumaila, 2019, 440).

Lisaks laevastike tagasiostmise toetustele omavad ka negatiivset mõju kütuse toetused. Näiteks Hiina valitsus andis 2013. aastal kalandustoetust 6,5 miljoni USA dollari väärtuses ning sellest moodustas kütusetoeetus 94% kõikidest juhtudest. Kokku kõigist Hiinas makstavatest toetustest on 95% negatiivse mõjuga jätkusuutlikkusele. Tavaliselt moodustab kalalaevastike kasum 10% lossimisväärtusest, mis tähendab seda, et enamus kalapüügi laevastikest ei tuleks ilma riigipoolse

abita toime. Samuti võib tuua välja asjaolu, et Taanis makstud subsiidiumitest ajavahemikul 1994–2002 kulus 50% laevastike moderniseerimisele (*ibid*, 2019, 441).

Teisalt võib väita, et subsiidiumid on vajalikud, näiteks hiidkalmaari püügi puhul Kalifornia Lahes Mehhikos, kus on kütuse toetusest ning käibemaksust vabastamine vajalik, et säilitada kalandussektori elujõulisus. Samuti on oluline ära märkida merekaitse alad, mis on üldmõistetavad mereressursside kaitsevahendid ning mida saab käsitleda kui kalandussubsidiidumi vormi. See toob endaga kaasa pikaajase kasuliku mõju kalandussektorile. Ka on oluline tõsta teadlikkuse taset sihtliikide püügiga kaasnevate kaasliikide (looduskaitse all olevad või ala alamõõdulised liigid) kohta ning kuidas seda vältida. See teadmine on aga kogu üldsuse jaoks oluline. Sel juhul on ka kalalaevastike moderniseerimine õigustatud, kus on kaasatud uudne tehnoloogia (*ibid*, 2019, 441)

Joonis 4. Kulusid vähendavate toetuste mõju (vasakul) ning hinnatoetuste subsiidiumite mõju (paremal)

Allikas: *ibid*, 2019, 442, (kujutise allikas

<https://www.researchgate.net/publication/332022348/figure/fig1/AS:741090252574720@1553701093543/Effect-of-cost-reducing-subsidies-left-panel-and-price-support-subsidies-right-panel.png>

Kui vaadelda kalanduses tulude ja kulude suhet, milles need on võrdsed ning saadav kasum on null, siis on selles võrrandis hea näha, kuidas kulusid vähendavad toetused muudavad võrrandit. Ning sel juhul tekib ettevõttel kasum. Kui kalapüügi kulud vähenevad, siis kogu kulukõver liigub punktist TC_1 punkti TC_2 ning võrduspunkt liigub A , kus kalapüüdmise pingutus on suurem, kuid saak on väiksem. Kõige olulisem on, et suurem pingutus kalapüügile toob endaga võrdsusse kaasa madalamad ressursivarud. See joonis näitab, et kulusid vähendavad toetused vähendavad tasakaalus ressursi varusid. Kui kalahind tõuseb läbi hinda toetavate subsiidiumite, siis kogu tulukõver liigub ülespoole, mis toob endaga kaasa kunstlikult ülestõstetud kalapüügi pingutuse, tuues endaga aja jooksul kaasa madalama saagikuse ja madalamad ressursivarud. Teoreetiliselt

peaksid kulused vähendavad ning hinnatoetuse subsideerimised mõjutama vaid kalapüügi võimekust, kuid tegelikult suurendades kalapüügi võimekust siis on selle tagajärjeks hoopis seatud püügipiirangute juhtimise süsteemi nõrgendamine poliitiliste protsesside poolt (*ibid*, 2019, 442).

Samuti on probleemseks toetuse liigiks töötuskindlustus, mis on seotud kalandussektori sesoonsusega, sest esineb perioode, mil ei saa kala püüda ning kalurid on tööta ja see kindlustus tagab neile sel perioodil sissetuleku. Antud periood on kindlaks määratud pikkusega, kuid selleks, et kvalifitseeruda sellele kindlustusele, siis annab see paljudele kaluritele tugeva ajendi lobitöö tegemiseks, et pikendada kalastushooaega. Samuti selles olukorras olevad kalurid pikendavad merel viibitud aega, et kvalifitseeruda toetuste saamiseks. Mis seevastu jälle suurendab kogu püüki ning vähendab potentsiaalselt kalavarude hulka. See viitab olukorrale, kus kalandustoetustel on ulatus, mis mõjutab varusid ning saagikust isegi, kui varude juhi eesmärk oli tagada ressursikaitse (*ibid*, 2019, 443).

Subsideerimite iseloom sõltub selle tüübist ning korraldusest. Otsemakstavad toetused ning kulu vähendavad toetused on negatiivse mõjuga ning on ressursivarudele kahjulikud samas kui üldteenustele mõeldud toetused on kasulikud. Need mõjud ei ole tuvastatavad, kui riik kasutab individuaalset kvoodijuhtimist, vastandudes traditsioonilise sisendi ning väljundi põhise juhtimisega. Carvalho, *ibid* (2011) uuris, mis juhtub, siis, kui vähendada kalandussektoris makstavaid toetusi ning tema tehtud mudeli kohaselt tõi see kaasa negatiivse mõju kalandussektorile, kuid majandusele kui tervikule omas see positiivset mõju. Kuid ekspordile ning tööga hõivatusse kaasnesid negatiivsed mõjud. See mudel aga oli koostatud lühiajalistest eesmärkidest lähtuvalt ning ei arvestanud kalavarude dünaamikaga ning toetuste vähendamine tõi kaasa suurema töötuse määra. Kuid pikaajaliselt võivad kalavarud suurenedada ning ka töötuse määr langeda (*ibid*, 2019, 445)

2.4 Uuringu valim ja meetodika

Käesoleva töö uurimisobjektiks kalandussektoris makstavad toetused ning nende mõju. Töös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit, mis põhineb teoreetilises osas dokumendianalüüsil. Autor on koostanud struktureeritud intervjuu jaoks eeltäidetava küsimustikku, mis on kirjeldatud järgmises peatükis. Uuringu meetodiks on juhtumiuuring, milles on kirjalikult küsitatud kolme kalandussektoris tegutsevat isikut ning ettevõtte juhtorgani liiget. See uuring viidi läbi, et kirjeldada toetuste mõju läbi Eesti kalandusettevõttes töötava spetsialisti hinnangu ning täiendava

informatsiooni saamiseks kalandustoetuste kohta. Uuringu tulemused ning analüüs on kirjas järgmises peatükis. Selleks, et kaitsta allikate anonüümsus ning delikaatsete andmete kaitse ei ole autor lisanud töösse intervjuude täielikke transkriptsioone, mis sisaldavad isikuandmeid. Täielike transkriptsioonidega on võimalik eraldi tutvuda, kirjutades selleks töö autori e-mailile. Lisa 4. on välja toodud kodeeritud transkriptsioon, milles on vastused uuritavatele küsimustele.

3. TULEMUSED, ARUTELU JA JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis annab töö autor ülevaate juhtumiuuringust, mis on läbi viidud 3 erineva kalandussektoris juhtival positsioonil töötava isikuga, kelle staaž kalandussektoris on üle 15 aasta. Töö autor soovis küsitletavatel saada täpsustavaid vastuseid ning nende isiklike arvamusi kalandussektoris makstavate toetuste kohta. Uuringu küsimused on toodud Lisa 3. Tabel 7. Küsitluse loomisel on kasutatud algallikana Riisalu R. raportit Peipsi kalandusele. Uuringus osalenud isikuteni jõudmiseks edastas autor abipalve Eesti Kalaliidu juhile ning tema soovitusel jagas autor ettevalmistatud küsitluste vormi Eesti Kalaliidu Liikmetele. Vastajate anonüümsuse säilitamiseks ei küsinud autor küsitluse vormis isikute nimesid ning seega on need isikud, kes vastasid küsitlusele toodud ära Vastaja 1, Vastaja 2 ja Vastaja 3.

3.1 Kvalitatiivse uuringu tulemused

Küsitletavad on ettevõtte juhtorgani liikmed. Esimese intervjueeritava ettevõtte tegutseb Harju maakonnas ning 2. ja 3. küsitletavate puhul tegutsevad ettevõtted Läänemaal. Esmalt soovis autor teada, millise ettevõttega on tegemist. Ettevõtteks on mikroettevõtted, milles töötab 1-10 inimest ning ettevõtte käive on väiksem võrdne 2 miljoni euroga. Intervjueeritavad on viimase viie aasta jooksul taotlenud PRIA taotlusvooru kaudu toetust. Autor palus uuringus osalevatel isikutel hinnata, kui kursis on nad taotlemise protsessiga, mille puhul Vastaja 1 vastas, et on küll kursis taotlusprotsessiga, kuid ei ole teemaga täielikult kursis. Teadmisi toetusest ning erinevate taotlusmeetmete kohta jääb väheks. Vastaja 1 *„Ma sooviksin rohkem saada teavitusi ning ajakohast informatsiooni toetusmeetmete kohta. Hetkel ei ole teabe edastus viis piisav ning samuti nõuab eeltöö tegemist.“* Intervjueeritavad 2 ja 3 olid toetuse taotlemise protsessiga kursis ning teadlikud erinevatest toetusmeetmetest.

Edasine küsimus oli järjekorras 9 küsimus. Mis on Teie jaoks toetuse taotlemisel kõige keerulisem? Selle küsimuse puhul vastas Vastaja 1, et tema jaoks on kõige keerulisem osa taotlemise protsessis omafinantseeringu nõue, kuna seda nõuet ei ole väiksel ettevõttel sageli

võimalik täita, kuna puuduvad vajalikud finantsvahendid. Vastaja 2 vastas, et tema arvates on kogu taotlemisprotsess keeruline, kuna liiga palju on juriidilisi asjaolusid ning tekst on keeruliselt sõnastatud, samuti on kogu asjaajamine aeganõudev, sest liiga esineb liiga palju bürokraatiat. Vastaja 3 vastas, samuti, et tema jaoks on keeruline, et esineb palju bürokraatiat ning meetmete tõlgendamisel on vajalik mõista juriidilist keelt, sest määrusi on võimalik mitmeti tõlgendada ning see teeb kogu asjaajamise liiga keeruliseks.

Küsimus 10. Mis peaks olema taotluse esitamisel teisiti? Milliseid täiendusi Te omalt poolt pakuksite? Vastaja 1, *„Eelmise küsimuse puhul vastasin omafinantseering ning see peaks kindlasti olema väiksem. Praegusel hetkel on omafinantseeringu protsent liiga suur.“* Vastaja 2 *„Minu arvates on oluline tegelikku olukorra mõistmine ning et arvesse oleksid võetud praktilised vajadused. See peakski praeguse taotluse esitamise korral olema teistsugune, sest tegeliku olukorda ei võeta piisavalt arvesse“.* Vastaja 3 *„Kogu taotlemise protsess võiks olla lihtsam ning üheselt mõistetav.“*

Küsimus 11. Kuidas hindate toetuse tagasiside kvaliteeti? Uuringus osalenud isikud hindavad tagasiside kvaliteeti heaks. Kõik kolm isikut on saanud toetusi ning nende jaoks on tagasiside piisava kvaliteediga. Neil ei esinenud taotlusega probleeme ega eksimusi taotluse esitamisel.

Küsimus 12. Kuidas on Teie ettevõtte majanduslik olukord muutunud peale toetuse saamist? Intervjueeritavate 1 ja 2 arvates on nende majanduslik olukord muutunud peale toetuse taotlemist veidi paremaks. Vastaja 3 arvates on tema majanduslik olukord muutunud palju paremaks.

Küsimus 13. Kuidas on Teie ettevõtte käive viimase viie aasta jooksul muutunud peale toetuse saamist? Vastaja 1 ei osanud sellele küsimusele vastata, sest tal on toetuse saanud projekt veel töös ning seetõttu ei osanud ta selle kohta hinnangut anda. Vastaja 2 ei osanud ka sellele küsimusele täpselt vastata, kuna tema majandustegevuse juures on suure mõjuga kalasaak ning turul valitsev olukord. Vastaja 3, vastas, et tema ettevõtte käive on viimase viie aasta jooksul muutunud peale toetuse saamist +20%.

Küsimus 14. Kuidas hindate saadud toetuste abil tehtud investeeringute kasulikkust Teile tänase seisuga? Isikud 1 ja 2 hindavad kasulikkust keskmisele tasemele, kuid Vastaja 3 hindas toetuste abil saadud investeeringute kasulikkust väga suureks.

Küsimus 15. Kas Teie arvates on vajalik tagada investeeringu toetusi kalandussektorile? Vastajate arvates peaks kindlasti seda tegema.

Küsimus 16. Palun põhjendage eelmise küsimuse põhjal oma arvamust! Vastaja 1, *„Ilma toetuseta on pea võimatu mingeid suuremaid investeeringuid teha, kuna tulu ainult kalandusest on piisav vaid elus püsimiseks.“* Vastaja 2 *„Ainult kalapüüügiga ei ole võimalik end elatada, sest kalavaesel hooajal peab kalur otsima lisatööd, et ellu jääda.“* Vastaja 3 *„Osad investeeringud, nt sadamatesse ei oleks muidu lihtsalt võimalikud. Samuti väikesemahulise rannapüügi puhul on sissetulekud liiga väikesed, et saaks teha vajalikke investeeringuid.“*

Küsimus 17. Milliseid investeeringuid peate oluliseks teha oma ettevõttes järgneva 5 aastat jooksul? Vastaja 1, *„Järgmise viie aasta jooksul soovin teha investeeringud püügivahenditesse ja esmatöötlusesse.“* Vastaja 2 *„Oma praeguses olukorras ei mõtle teha investeeringuid.“* Vastaja 3 ei soovi avaldada milliseid investeeringuid soovib teha järgmise 5 aasta jooksul.

Küsimus 18. Kas Teie ettevõtte jaoks on keskkonnasäästlikkus ning kalavarude jätkusuutlikkus oluline? Kõigi 3 vastanud isiku jaoks on keskkonnasäästlikkus ning kalavarude jätkusuutlikkuse säilitamine oluline.

Küsimus 19. Nimetage palun, milliseid tegevusi teeb Teie ettevõtte keskkonnasäästmise jaoks! Vastaja 1, *„Püüame vältida võimalikult palju kaaspüüki ning alamõõduliste kalade püüki.“* Vastaja 2 *„Kasutan kaasaegsemaid püügivahendeid.“* Vastaja 3 *„Kasutame selektiivset kalapüüki, kus on alamõõdulised kalad ning sobimatud kalad välja sorteeritud.“*

Küsimus 20. Nimetage palun tegevused, mida Teie ettevõtte teeb vesiviljelusorganismide liigirikkuse säilimise heaks! Isikud vastasid sellele küsimusele sarnaselt eelmisele küsimusele, et püütakse vältida võimalikult palju kaaspüüki ning alamõõduliste kalade püüki, kuna see on eelduseks, et kalad saavad paljuneda ning enda liiki taastoota, mistõttu on neil ka edaspidi tööd.

Küsimus 21. Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid? Vastaja 1, *„Minu arvates vajaksid piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid kala sorteerimise ja jahutamise võimaluste loomist.“* Vastaja 2 *„Minu arvates vajaksid piirkonna sadamad ja maale toomise punktid kaasaegsemat sadamakaid, püüniste hoidlat ning abitehnilisi seadmeid.“* Vastaja 3 *„Piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid vajaksid investeeringuid jahutuskambri, jäämasina, kastide, konteinerite, tõstukite ning kaalude soetamiseks.“*

Küsimus 22. Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna kalatööstused ja kalakasvatused? Vastaja 1, *„Ei oska öelda.“* Vastaja 2 *„Investeeringuteks on vajalik nii tehniline kui ka rahaline ressurss, sest tööstused ning kalakasvatused vajaksid tehnoloogilist uuendust, et*

tööd efektiivsemaks muuta ning selleks on vajalik rahaline ressurss. “ Vastaja 3 „Puudu on antud juhul tööjõust ning ettevõtlikkusest. Peamine on inimressurss, kes seda sektorit töös hoiaks. “

Küsimus 23. Millised on olnud Teie ettevõtte peamised eesmärgid investeeringute tegemisel? Nimetage vähemalt 3! Vastaja 1, *„Peamised eesmärgid on minu jaoks olnud investeeringute tegemisel jätkusuutlikus, toote kvaliteet ja töötingimused.“* Vastaja 2 *„Peamised eesmärgid investeeringute tegemisel on esmajärjekorras saada rohkem tulu, omada kaasaegseid püügivahendeid ning keskkonnasääst.“* Vastaja 3 *„Peamised eesmärgid investeeringute tegemisel on töötlemistingimuste parandamine, uute kaasaegsete seadmete hankimine ning kalatoodete kvaliteedi tõstmine.“*

Küsimus 24. Milliseid investeeringuid on ettevõtte teinud alates 2010. aastast kaasaegsete tehnoloogiate rakendamiseks? Vastaja 1, *„Peamine investering on olnud kaasaegsema kalalaeva soetamine.“* Vastaja 2 on seadmeid uuendanud ning Vastaja 3 ei soovinud sellele küsimusele vastata.

Küsimus 25. Milliseid investeeringuid on ettevõtte teinud alates 2010. aastast tootearenduseks? Vastaja 1 turustab värsket kala ning seega ei tegele olulisel määral tootearendusega. Isikud 2 ja 3 ei soovinud sellele küsimusele vastata.

3.2 Arutelu ja järeldused

Antud uuringu põhjal võib väita, et sektoris töötavate isikute vastused kattuvad teoreetilises osas välja toodud dokumentide analüüsiga. Isikud peavad oluliseks jätkusuutlikkust ning kalade liigirikkuse säilitamist. Ühtlasi on see oluline nende tegevuse püsijäämiseks. Isikud on üldiselt taotlemise protseduuride kursis. Taotlemise negatiivseks asjaoluks toovad vastajad välja asjaajamise keerulisuse juriidilise keele tõttu, kuna meetmeid on võimalik mitmeti tõlgendada samuti on asjaajamine aeganõudev esineva bürokraatia tõttu. Soovitused protsessi muutmiseks on suunatud selle lihtsustamiseks. Üldiselt peavad isikud taotlusnõudeid mitte väga lihtsateks, kuna on vajalik teatud tingimustele vastata. Samas võib autor väita, et see on kasulik, sest siis ei ole võimalik toetusi liiga lihtsalt saada ning mille ebaotstarbekas kasutus võib kaasa tuua negatiivsed tagajärjed kalavarudele. Ettevõtjad keskenduvad oma tegevuses peamiselt majandusliku kasu saavutamisele. Antud uuringu tulemusena selgub, sarnaselt teoreetilises osas kirjeldatule, et ettevõtete jaoks on toetused väga olulised ettevõtte püsijäämiseks. Kuna ilma täiendava

finantseeringuta pole võimalik teha vajalikke investeeringuid, mis aitaksid sektori majandust arendada.

Eestis on kalandussektor saanud rahastust projektide elluviimisel nii PRIA kui ka EASi kaudu, kus finantseerimisel on oluline osa Euroopa Liidu kaasrahastusel. Ettevõtete seisukohalt võib väita, et toetused on vajalikud ning nende olemasolu on oluline. Eelmises peatükis on kirjeldatud toetuste maksimisega kaasnevad negatiivsed mõjud. Seega saab väita, et toetuste mõju ei ole nii selgelt eristatav. Ei saa üheselt väita, et toetused on vaid negatiivse või positiivse mõjuga. Toetuste tagajärgedes on esindatud mõlemad omadused. See sõltub, kellele on suunatud fookus. Ettevõtte jaoks on toetused pigem kasuliku mõjuga, kuna on abiks ettevõtte tegevusele, kuid võttes aluseks liigikaitse ning jätkusuutlikkuse võivad toetused omada kahjulikku mõju. Kalandustoetuste abil tehtud investeeringud tehnoloogiate arendamisse aitavad vähendada inimtegevusega kaasnevaid negatiivseid aspekte kalade liigirikkuse säilimise jaoks, näiteks paremad kalapüügi tehnoloogiad saavad aidata kaasa kaaspüügi ning alamõõduliste kalade püügi arvude vähendamisse. Oluline on seotud isikute teadmiste taseme tõus, mis samuti aitavad kaasa sektori arengusse ning selle jätkusuutlikkusele.

Uuringu vastuste puhul on samuti kirjeldatud kalapüüdmise sissetuleku sesoonsust. See raskendab kalurite majanduslikku hakkama saamist ning need toetused, mis aitaksid hüvitada puuduvat sissetulekut on negatiivse mõjuga, lähtudes eelmise peatüki toetuste maksimisega kaasnevatest negatiivsetest mõjudest. Positiivse mõjuga on üldteenustele makstavad toetused ning negatiivse mõjuga on otsemakstavad ning kulu vähendavad toetused.

Järeldusena võib tuua välja, et kalandus on keeruline valdkond oma paljude muutujate tõttu ning erinevatest asjaoludest tulenevad muutujad sõltuvad paljudest teguritest ning mitmed tegurid on mitte ennustatavad. Kokkuvõtvalt võib väita, et käesolev töö täitis oma eesmärgi ning andis ulatuslikemaid teadmisi kalandusest ning selle erinevatest tahkudest. Samuti andis käesolev töö parema ülevaate Euroopa-Merendus ja Kalandusfondi rollist kalandussektoris. Koos ühtse kalanduspoliitikaga on ka rahastamismeetmed aja jooksul muutuvad ning läbivad pidevaid täiendusi. Järjepidev huvigruppide koostöö sektori arengu nimel toob kaasa paremaid tulemusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö teemaks oli välja selgitada kalandussektoris makstavate toetuste rolli Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi tegevusest lähtuvalt. Selleks, et mõista paremini kalandussektorit tuli seda laialdasemalt uurida ning kokkuvõtvalt võib väita, et kalandussektor on väga lai majandussektor, mis hõlmab endas dimensioone nii poliitilisest, sotsiaalsest, majanduslikust, juriidilisest, tehnoloogilisest kui ökoloogilisest sfäärist. See on keeruline ala ning võib väita, et selle sektori rolli on alahinnatud. Kalandus on osa ökosüsteemist ning seega seda puudutavad otsused on väga laialdase mõjuga. Kui kaitsta ühte liiki, siis mis juhtub teiste liikidega ning keskkonnaga, näiteks kormoranid ning hülged. Samuti kui ühed pooled lepivad midagi kokku, aga väga oluline mõju on ka kolmandal asjasse puutuval osapoolel, siis sel juhul on see kokkulepe vähemväärtuslik, näiteks Kattegati juhtum. Inimene on osa ökosüsteemist ning tema tehtud otsused on väga olulised tervikule. Maailm muutub ning selleks, et luua ka majanduslikult jätkusuutlik kalandus on vajalik mitmete osapoolte koostöö ning otsuste tegemine on pikk ja vaevarikas protsess, kuid see vaev on seda väärt, kui saavutatakse ühtse kokkuleppe alusel bioloogiliselt mitmekesine merekeskkond.

Ökosüsteemipõhine kalanduse juhtimine on tuleviku tarbeks parim variant ning seetõttu töötab ka Euroopa komisjon ühtse kalanduspoliitika täienduste näol selle edasiviimisega. Kuigi ühtne kalanduspoliitika ei toiminud algselt nii nagu planeeritud, sest ei suutnud vähendada ülepuügi ning kalavarude vähenemisest tingitud negatiivseid mõjusid. Peale algse poliitika ebaõnnestumist, hakkati tegelema ökosüsteemipõhise kalanduse juhtimisega, mis on käesoleval hetkel läbivaks teemaks ning mille kallal tehakse tööd ka edaspidi. Sellest tulenevalt kerkis esile probleem huvigruppide osalusega kalanduspoliitika loomise protsessis. Huvipooli on mitmeid ning on väga oluline tuvastada, kes on need, kes peaksid olema kindlasti osa regulatsioonide loomisest ning kes mitte. Probleem tekib huvigruppide osaluse juures, kui isikuid on palju, kuid vastutus on niivõrd paljude isikute peale hajunud, et tekib olukord, kus vastutus puudub. Samuti ühe huvigrupina on sageli välja jäetud kalurid, kes ei saa osa poliitotsuste tegemisest. Lisaks on huvigruppide osaluse puhul probleemiks vähene tähendusrikkus, sest tähendusrikkast otsuste tegemisest on olulised huvigrupid välja jäetud.

Kalandussektori tegevuse toetamiseks ning toetuste maksmiseks on Euroopa komisjon loonud Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi, mille tegevuste aluseks on Euroopa Liidu ühtne kalanduspoliitika. Selles on seatud kalandussektori jaoks kuueks aastaks eesmärgid ning peamised ülesanded rakenduskava alusel. Käesoleval hetkel kehtiv rakenduskava seab toetavateks tegevusteks jätkusuutlikkuse ning konkurentsivõimekuse tõstmise. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi peamiseks ülesandeks on tagada Euroopa Liidu liikmesriikide kalandussektori finantseerimine ühtses kalanduspoliitikas eesmärgiks seatud kriteeriumite alusel. Peamine põhimõte, millest toetuste andmisel lähtutakse on jätkusuutlikkuse ning kalaliikide säilimise tagamine.

Eestis reguleerib toetuste taotlemise ning maksmise korda kalandusturu korraldamise seadus. Selles seaduses on välja toodud kõik vajalikud andmed kalandustoetuste taotlemisest kuni vastutuseni. Selles on märgitud ära, kes on need isikud, kes võivad toetust taotleda, millised on peamised nõuded toetuse taotlejale. Samuti on loetletud erinevad toetuste liigid ning toetuse maksmise kord ja vastutus. Eestis maksab EMKF`i poolt väljastatud toetusi Põllumajanduse ja Registrite Informatsiooni Amet (PRIA), kes võib samuti teostada järelvalvet koos Veterinaar- ja Toiduametiga (VTA). Maaeluministerium on antud valdkonna vastutavaks otsustajaks ning maaeluminister loob käskkirja alusel nõuandekogu, kes aitavad kaasa antud valdkonna edendamisse. Nõukogu analüüsib sektori majandustegevust ning selle tulemusi ning teeb ettepanekuid, et rakendada sektori arenguks vajalikke abinõusid ja teha soovitusi edaspidiseks.

Toetuste roll kalandussektoris on laiaulatusliku mõjuga ning nende alusel on võimalik valitsevat olukorda nii parandada kui ka halvendada. Otstarbekad toetused suudavad tagada positiivse mõju, kuid ebaotstarbekas toetus toob endaga kaasa kahjuliku mõju ökosüsteemile ning on ohtlik jätkusuutlikkusele, näiteks kütuse toetus. Samuti ka laevastike tagasiostmise toetus, mis ei lahenda ülepüüki ning sellest tulenevat kalavarude vähenemise probleemi. Samas kasutavad kalurid laevastike tagasiostmise toetusi olemasolivate laevade moderniseerimiseks, millel on nii kasulik kui kahjulik mõju. Kahjulik mõju kaasneb, kui laevastiku omanikud müüvad riigile tagasi ebaefektiivsed laevad ning moderniseerivad võimekaid laevu, mis suurendab kalapüügi mahtusid ning negatiivset mõju varudele. Kasulik on kalalaevade moderniseerimine, kuna uue tehnoloogia kasutuselevõttuga on võimalik vähendada kahju soovitud liikidega püüdmise käigus kaasatulevatele teistele mittesoovitud liikidele, kes võivad olla nii alamõõdulised kui ka kaitse all olevad liigid ning liigid, keda ei tarvitata toiduks.

Üldiselt võib käesolva töö põhjal väita, et kalandusfondi tegevus on vajalik, kuna aitab paremini kontrollida, milliseid tegevusi rahastatakse ning seeläbi tehakse uuringud sektori tegevuse parandamiseks ning edasi arendamiseks. Kalandusettevõtete jaoks on rahastamine oma majandustegevuse jätkusuutlikkuse seisukohalt olulise tähtsusega. See annab võimaluse oma tegevust arendada ning moderniseerida vanemaid seadmeid, et vähendada negatiivset mõju kalavarude jätkusuutlikkusele.

Toetuste negatiivse ning positiivse mõju hindamise jaoks on oluline nende jagunemine otsemakstavateks ning kulu vähendavateks ja üldteenustele makstavateks toetusteks. Võttes arvesse töös käsitelud uuringuid nendele toetuste liikidele, siis otsemakstavad ning kulu vähendavad toetused on negatiivse mõjuga. Samuti need on ressursivarudele kahjulikud. Samas üldteenustele mõeldud toetused on kasuliku mõjuga. Üldiselt on kalandusfondi poolt makstavate toetuste roll olulise tähtsusega ning fondi toetuste maksmine on kalandussektori ettevõtjatele olulise tähtsusega.

SUMMARY

European Maritime and Fisheries Fund Subsidies Role in Fishing Sector

Anu Sünd

The aim of this research is to analyse European Maritime Fisheries Fund subsidies role in fishing sector. Author want to find out is it necessary to give financial support to fisheries. Main point is to get to know better fishing sector and to understand the importance of fishing sector subsidies and analyze its influence to sector.

To begin with, author set five research questions. First one was to find out which are European Maritime and Fisheries Fund main tasks. Second one was to asses necessity of European Maritime and Fisheries Fund. Third task was to explain Estonian legislation regulations for subsidies payment. Fourth task was to get to know what is the impact of subsidies payment. Fifth task was to give an assesment for the subsidies substance to get to know whether it is rather positive or negative.

Fishing sector is one of the oldest branch of economy and to maintain its sustainability it is important to carefully consider how people are operating with it. Nowadays many species are endangered and when people are catching fish without considering its reproduction then it is possible not to get any fish. To avoid it world has made different agreements for fish stocks conservation. European Union has established Common Fisheries Policy for sustainable fishing and to maintain also economic prosperity in fishing sector.

In addition to, in fishing sector there are big problems about sustainability and reproducing of fish and other aquaculture creatures. Fishes are renewable biological resources but they are not protected from overfishing and it is great problem and do not have one simple solution because it is hard to adequately monitor fish stocks. Also, after overfishing robbery fishing and undersized fish catching are problematic. Although, government policies regulations try to avoid it but these events still occurs.

It is necessary to improve equipment for fishing, renovating harbours and bring in use new technologies to increase yield and bring a long greater financial and economical benefits. About 60 million people around the world are working and are engaged in fishing and aquaculture

industry it gives income to lot of people and needs to be developed to more sustainable and ecologically friendly industry.

Research method in this study is qualitative. In this work author used document analysis and case studys to gather information and analyze it. Data was gathered from different studies and databases connected with the topic. Author created a questinnaire for fishing companies representatives who have applied fishing sector subsidies provided by Estonian Agriculture and Registers Information System Agency. This agency provides European Maritime Fishing Fund subsidies in collaboration with Estonian state.

For Estonian fishing companies fund subsidies have an essential impotance to continue their economic activity. Many small companies do not have enough financial resources to do necessary investments for modernization. Empoyment in fishing is seasonal and turnover is highly dependable of fish yield. When yield is low then it is hard to continue economic activity. Fund investments can help to renovate and modernize ports and also make investment in improving industries and its equipments.

In conclusion, European Maritime and Fisheries Fund subsidies are very important to fishing sector companys. Subsidies have both negative and positive influence to fishing sector. Subsidies which are provided for general services have positive impact but direct payment and cost reducing subsidies have negative impact. For example of negative impact subsidies are fuel support and fishing fleet buyback subsides. These have negative impact for fishing sector sustainability. When state buys back fishing ships then companies sell back ineffective ships and use money for improving their most efficient ships. It starts the cycle again and state pays for negative impacts.

To sum up, European Maritime and Fisheries Fund subsidies have an important role in fishing sector and its action is required for fishing companies.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Baltfish Report (2017) (arvutivõrgus: <https://www.balticsea-region-strategy.eu/attachments/article/590800/2017%2002%2003%20BALTFISH%20final%20report.pdf>) (10.aprill 2020)

Berghöfer, A., Wittmer, H., Rauschmayer, F. (2008) Stakeholder participation in eco-system based approaches to fisheries management: A synthesis from european research projects.- Elsevier *Marine Policy* No 32, 243-253

Clark, C.W., Munro, G.R., Sumaila, U. R (2005) Subsidies, buybacks, and sustainable fisheries.- *Journal of Environmental Economics and Management* No 50, 47-58

EAS (2020) Toetatud projektid Väikesadamate toetus (arvutivõrgus:https://www.eas.ee/toetatud-projektid/?s%5Bsort%5D=date_asc&s%5Bcompany_name%5D=&s%5Byear%5D=-1&s%5Bcounty%5D=&s%5Bschema%5D=600118&s%5Bsearch%5D=Otsi&s%5Breset_value%5D=Taasta) (02. mai 2020)

EAS (2020) Väikesadamate võrgustiku väljaarendamise toetus (arvutivõrgus: https://www.eas.ee/toetatud-projektid/?s%5Bsort%5D=date_asc&s%5Bcompany_name%5D=&s%5Byear%5D=-1&s%5Bcounty%5D=&s%5Bschema%5D=3130010&s%5Bsearch%5D=Otsi&s%5Breset_value%5D=Taasta) (02. mai 2020)

Eesti kalanduse strateegia 2014-2020 (2013)
<https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/KALAMAJANDUS/EKS/2014-2020/strateegia-eks-2014.pdf> (28.märts 2020)

Elanike teadlikkus Eesti maaelu arengukavast ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist (2019)
Turu-uuringute AS (arvutivõrgus:<https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/uuring-2020-mak-emkf-teadlikkus.pdf>) (06. mai 2020)

Euroopa Komisjon (2020) Ühtne kalanduspoliitika (CFP)(arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/fisheries/cfp_en) (28. märts 2020)

Food and Agriculture Organization The Ecosystem Approach to Fisheries (2002) (arvutivõrgus <http://www.fao.org/3/a-y4773e.pdf>) (10. aprill 2020)

Food and Agriculture Organization Report 2018 (arvutivõrgus: <http://www.fao.org/3/i9540en/i9540en.pdf>) (10. aprill 2020)

Gray, T., Hatchard, J., (2008) A complicated relationship: Stakeholder participation and the ecosystem-based approach to fisheries management.- *Elsevier Marine Policy No 32*, 158-168

Haas, B., McGee, J., Fleming, A., Haward, M. (2020) Factors influencing the performance of regional fisheries management organizations.- *Elsevier Marine Policy No 113*

Harjukalandus (2017) Taotlusvoorud ja eelarve

(arvutivõrgus: <https://www.harjukalandus.eu/toetused/projektitoetused/taotlusvoorud>) (02. mai 2020)

Hegland, T. J., Raakjer, Tatenhove, J. (2015) Implementing ecosystem-based marine management as a process of regionalisation: Some lessons from Baltic Sea.- *Elsevier Ocean and Coastal Management, No 117*, 14-22

HELCOM (arvutivõrgus: <https://helcom.fi/about-us/>) (10. aprill 2020)

Vastaja 1, juhtorgani liige. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste roll kalandussektoris. Anu Sünd. E-kiri. Tallinn. 2020

Vastaja 2, juhtorgani liige. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste roll kalandussektoris. Anu Sünd. E-kiri. Tallinn. 2020

Vastaja 3, juhtorgani liige. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste roll kalandussektoris. Anu Sünd. E-kiri. Tallinn. 2020

Keskkonnainspeksioon (2020) Kalakaitse (arvutivõrgus: <https://www.kki.ee/et/eesmargid-tegevused/kalakaitse>) (10. aprill 2020)

Maaeluministerium (2019) Euroopa Merendus- ja kalandusfond

(arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/euroopa-merendus-ja-kalandusfond-emkf-2014-2020>) (28. märts 2020)

Maaeluministerium (2019) Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF) 2021–2027

(arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/euroopa-merendus-ja-kalandusfond-emkf-2021-2027>) (28. märts 2020)

- Maaeluministeeriumi (2019) EL ühine kalanduspoliitika (ÜKP) (arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/el-uhine-kalanduspoliitika-ukp>) (28. märts 2020)
- Mikaelsen, K. H., Jentoft, S. (2008) Participatory practices in fisheries across Europe: Making stakeholders more responsible.- *Elsevier Marine Policy No 32*, 169-177
- Pita, C., Chuenpagdee, R., Pierce, G. J., (2012) Participatory issues in fisheries governance in Europe.- *Management of Environmental Quality, Vol. 23 No. 4*, 347-361 (arvutivõrgus: <https://doi.org/10.1108/14777831211232209>)
- PRIA (2020) Kalandustoetuste saajad seisuga 15.04.2020 (arvutivõrgus: <https://www.pria.ee/infokeskus/kalandustoetuste-saajad>) (04. mai 2020)
- Regional Fisheries Management organization (2020) (arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/rfmo_en) (10. aprill 2020)
- Riisalu R. Kalanduse arendusrahastu meetmete mõju ja vajadus Peipsi regiooni kalandussektorile- Lõppraport (2006) Hansa Uuringud (arvutivõrgus: https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/KALAMAJANDUS/UURINGUD/Raport_Peipsi_kalandus_Hansauuringud_Final.pdf) (10. aprill 2020)
- Ristna sadama paadikuuri renoveerimine toimingute audit (2016) (arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/ekf-2007/auditid/2016/941114370865.pdf>) (04. mai 2020)
- Sakai, Y., Yagi, N., Sumaila, U. R. (2019) Fishery subsidies: the interaction between science and policy.- *Fisheries Science No 85*, 439-447
- Soma, K., Taatenhove, van J., Leeuwen, van J. (2015) Marine Governance in a European context: Regionalization, integration and cooperation for ecosystem-based management.- *Elsevier- Ocean and Coastal Management No 117*, 4-13
- Statista (2019) Number of people working in fishing and aquaculture worldwide 1995-2016 (arvutivõrgus: <https://www.statista.com/statistics/248768/number-of-persons-working-in-fishing-and-aquaculture-worldwide/#statisticContainer>) (24. märts 2020)
- Varjopuro, R., Gray, T., Hatchard, J., Rauscmeyer, F., Wittmer, H., (2008) Introduction: Interaction between environment and fisheries- The role of stakeholder participation.- *Elsevier Marine Policy No 32*, 147-157

World Trade Organisation (2020) Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (“SCM Agreement”) (arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/subs_e.htm) (10.aprill 2020)

Viidatud õigusaktid

Kalandusturu korraldamise seadus RT I, 28.12.2018, 37

REGULATION (EU) No 508/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 May 2014 on the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (arvutivõrgus <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0508>) (28. märts 2020)

REGULATION (EU) No 1303/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund... (arvutivõrgus <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=LV>) (28. märst 2020)

LISAD

Lisa 1. Maailma tööhõive määr kalandus- ning vesiviljelussektoris

Tabel 1. Maailma tööhõive määr kalandus- ning vesiviljelussektoris (tuhandetes)

Regioon	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kalandus ja vesiviljelus										
Aafrika	2 392	4175	4430	5027	5250	5885	6009	5674	5992	5671
Aasia	31 296	39 646	43 926	49 345	48 926	49 040	47 662	47 730	50 606	50 468
Euroopa	530	779	705	662	656	647	240	394	455	445
Ladina-Ameerika ja Kariibimeri	1503	1774	1907	2185	2231	2251	2433	2444	2482	2466
Põhja-Ameerika	382	346	329	324	324	323	325	325	220	218
Okeaania	121	126	122	124	128	127	47	46	343	342
Kokku	36 223	46 845	51 418	57 667	57 514	58 272	56 716	56 612	60 098	59 609
Kalandus										
Aafrika	2237	4084	4290	4796	4993	5587	5742	5413	5687	5367
Aasia	25 534	27 435	29 296	31 430	29 923	30 865	29 574	30 190	32 078	31 990
Euroopa	474	676	614	560	553	544	163	328	367	354
Ladina-Ameerika ja Kariibimeri	1 348	1 560	1 668	1 937	1 966	1982	2085	2092	2104	2085
Põhja-Ameerika	376	340	319	315	315	314	316	316	211	209
Okeaania	117	121	117	119	122	121	42	40	334	334
Kogu kalandus	28 176	34 216	36 304	39 157	37 872	39 411	37 922	38 379	40 781	40 339
Vesiviljelus										
Aafrika	65	91	140	231	257	298	267	261	305	304
Aasia	7 762	12 211	14 630	17 915	18 373	18 175	18 088	17 540	18 528	18 478
Euroopa	56	103	91	102	103	103	77	66	88	91
Ladina-Ameerika ja Kariibimeri	155	214	239	248	265	269	348	352	378	381
Põhja-Ameerika	6	6	10	9	9	9	9	9	9	9
Okeaania	4	5	5	5	6	6	5	6	9	8
Kokku kalakasvandusi	8 049	12 632	15 115	18 512	19 015	18 861	18 794	18 235	19 316	19 271

Allikas : FAO Raport (2018, 31) autori koostatud

Lisa 2. PRIA ja EMKF toetused kalandussektorile

EMKF Meede	Määratud toetuse summa	EMKF osa
1.1 - Kalapüügi innovatsioonitoetus	3529736.9	2647302.65
1.15 - Püügivahendi parendamise toetus	4428625.14	3321468.84
1.18 - Merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamise toetus	3346372	2509779
1.20 - Kalalaeva energiatõhususe parendamise ja kliimamuutuste leevendamise toetus	277820.17	208365.11
1.21 - Rannapüügilaeva energiatõhususe parendamise toetus	19632.99	9816.48
1.23 - Kalasadamate investeeringutoetus	619161.37	464371.01
1.3 - Teadlaste ja kalurite koostöötoetus	5833013	4374759.75
2.1 - Innovatsioon vesiviljeluses	1639931.95	1229948.96
2.2 - Tootlikud investeeringud vesiviljelusse	4320000	3240000
2.3 - Vesiviljelusettevõtte negatiivse keskkonnamõju vähendamise toetus	308377.35	231283
2.6 - Teadlaste ja vesiviljelusettevõtjate koostöötoetus	1121880	841410
3.2 - Strateegiate rakendamine (algatusrühmad)	4217649.22	3585000.75
3.3 - Strateegiate rakendamine (projektid)	17096725.2 3	14532152.1 5
3.4 – Koostöö	1183958.43	1006364.48
4.1 - Tootmis- ja turustamiskavad	1354049.17	1015536.65
4.2 – Ladustamistoetus	945964.7	945964.7
4.3 – Turustamismeetmed	1431492	1073619
4.3.2 - Kalapüügi- või vesiviljelustoodete sertifitseerimise- ja turu-uuringute tegemise toetus	1994200.42	1495650.31
4.4 – Töötlamine	20442539.5 6	15331904.5 2
6.1 - Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetus	5669225.85	4780658.66
6.2 - Andmete kogumine	7773447	6218757.6
7.1 - Tehniline abi	6056337.72	4542253.24
8.1 - Integreeritud mereseire arendamise toetus	1462000	1096500
8.3 - Merekeskkonna alaste teadmiste parendamise toetus	1556286	1167214.5
Kokku	96628426.1	75870081.3

Allikas: PRIA kalandustoetuste saajad (2020)

Lisa 3. Struktureeritud intervjuu küsimused

1. Milline on Teie ametialane positsioon?
2. Staaž kalandussektoris
3. Millises maakonnas Teie ettevõtte asub?
4. Ettevõtte suurus
5. Eelmise aasta käive eurodes
6. Kas Te olete viimase 5 aasta jooksul esitanud taotluse toetuse saamiseks
7. Kas olete toetust ka saanud?
8. Kas olete teadlik erinevatest kalandusega seotud toetuste taotlemise võimalustest?
9. Mis on Teie jaoks toetuse taotlemisel kõige keerulisem?
10. Mis peaks olema taotluse esitamisel teisiti? Milliseid täiendusi Te omalt poolt pakuksite?
11. Kuidas hindate toetuse taotlemise tagasiside kvaliteeti?
12. Kuidas on Teie ettevõtte majanduslik olukord muutunud peale toetuse saamist?
13. Kuidas on Teie ettevõttekäive viimase viie aasta jooksul muutunud peale toetuse saamist?
14. Kuidas hindate saadud toetuste abil tehtud investeeringute kasulikkust Teile tänase seisuga?
15. Kas Teie arvates on vajalik tagada investeeringu toetusi kalandussektorile?
16. Palun põhjendage eelmise küsimuse põhjal oma arvamust!
17. Milliseid investeeringuid peate oluliseks teha oma ettevõttes järgneva 5 aastat jooksul?
18. Kas Teie ettevõtte jaoks on keskkonnasäästlikkus ning kalavarude jätkusuutlikkus oluline?
19. Nimetage palun, milliseid tegevusi teeb Teie ettevõtte keskkonnasäästmise jaoks!
20. Nimetage palun tegevused, mida Teie ettevõtte teeb vesiviljelusorganismide liigirikkuse säilimise heaks!
21. Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid?
22. Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna kalatööstused ja kalakasvatused?
23. Millised on olnud Teie ettevõtte peamised eesmärgid investeeringute tegemisel? Nimetage vähemalt 3!
24. Milliseid investeeringuid on ettevõtte teinud alates 2010. aastast kaasaegsete tehnoloogiate rakendamiseks?
25. Milliseid investeeringuid on ettevõtte teinud alates 2010. aastast tootarenduseks?

Allikas: autori koostatud, algallikas Riisalu R. Kalanduse... (2016, 87-113)

Lisa 4. Transkriptsioon

Vastajad	Vastaja 1	Vastaja 2	Vastaja 3
Staaž kalandussektoris	15+ aastat	40 aastat	27 aastat
Milline on Teie ametialane positsioon?	Firma juht/kapten	Rannakalur	Omanik
Ettevõtte suurus	Mikro 1-10 töötajat	Mikro 1-10 töötajat	Mikro 1-10 töötajat
Millises maakonnas Teie ettevõtte asub?	Harjumaa	Läänemaa	Läänemaa
Eelmise aasta käive eurodes	≤ 2 miljonit eurot	≤ 2 miljonit eurot	≤ 2 miljonit eurot
Kas Te olete viimase 5 aasta jooksul esitanud taotluse toetuse saamiseks	Jah	jah	Jah
Kas olete toetust ka saanud?	Jah	Jah	Jah
Kas olete teadlik erinevatest kalandusega seotud toetuste taotlemise võimalustest?	Jah, olen teadlik, kuid ei ole teemaga hästi kursis. Ma sooviksin saada rohkem infot ning teavitusi erinevate toetusmeetmete kohta. Minu teadmiste tase jääb kõikide meetmete koha pealt väheseks.	Jah, olen teadlik ning teemaga hästi kursis	Jah, olen teadlik ning teemaga hästi kursis
Mis on Teie jaoks toetuse taotlemisel kõige keerulisem?	Omafinantseering kindlasti, sest väikesel ettevõttel on seda nõuet raske täita, sest raha napib ning ei ole võimalik vajalikku summat kohe maksta	Palju juriidilist keelt ja bürokraatiat, mis teeb kogu taotlemise keeruliseks. Kogu taotlemisega seonduv info on keeruliselt sõnastatud, mis venitab kogu taotlemist.	Kõige keerulisem osa on bürokraatia ja määruste mitmeti tõlgendamise võimalikkus
Mis peaks olema taotluse esitamisel teisiti? Milliseid täiendusi Te omalt poolt pakuksite?	Väiksem omafinantseeringu protsent, mis on praegu liiga suur	Oluline on näha tegelikku praktilisi vajadusi ja tegelikku olukorda. Tegelikku olukorda ei võeta piisavalt arvesse.	Taotlus protsess võiks olla lihtsam ning üheselt mõistetav

Kuidas hindate toetuse taotlemise tagasiside kvaliteet?	Hea, tagasiside kvaliteet on piisav	Hea	Hea
Kuidas on Teie ettevõtte majanduslik olukord muutunud peale toetuse saamist?	Veidi paremaks	Veidi paremaks	Palju paremaks
Kuidas on Teie ettevõttekäive viimase viie aasta jooksul muutunud peale toetuse saamist?	Taotletud projekt on alles teostamisel ning seetõttu ei saa vastata sellele küsimusele	Oleneb väga palju kalasaagist ja turu olukorrast ning ei saa sellele küsimusele vastata	Ettevõtte käive on kasvanud 20% umbes
Kuidas hindate saadud toetuste abil tehtud investeeringute kasulikkust Teile tänase seisuga?	Keskmine	Keskmine	väga suur
Kas Teie arvates on vajalik tagada investeeringu toetusi kalandussektorile?	Jah, kindlasti	Jah, kindlasti	Jah, kindlasti
Palun põhjendage eelmise küsimuse põhjal paari lausega oma arvamust	Ilma toetuseta on pea võimatu mingeid suuremaid investeeringuid teha, kuna tulu ainult kalandusest on piisav vaid elus püsimiseks.	Kalavaesel hooajal peab kalur otsima lisatööd, et ellu jääda. Ainult kalapüügiga pole võimalik raha teenida.	Osad investeeringud, nt sadamatesse ei oleks muidu lihtsalt võimalikud. Samuti väikesemahulise rannapüügi puhul on sissetulekud liiga väikesed, et saaks teha vajalikke investeeringuid
Milliseid investeeringuid peate oluliseks teha oma ettevõttes järgneva 5 aastat jooksul?	Investeeringud püügivahenditesse ja esmatöötlusesse.	Praeguses olukorras ei mõtle teha investeeringuid	Ei soovi avaldada
Kas Teie ettevõtte jaoks on keskkonnasäästlikkus ning kalavarude jätkusuutlikkus oluline?	Jah	Jah	Jah
Nimetage palun, milliseid tegevusi teeb Teie ettevõtte keskkonnasäästmise jaoks!	Püüame vältida võimalikult palju kaaspüüki ja väiksema kala püüki.	Kasutan kaasaegsemaid püügivahendeid	Selektiivne kalapüük

Nimetage palun tegevused, mida Teie ettevõtte teeb vesiviljelusorganismide liigirikkuse säilimise heaks!	Püüame vältida võimalikult palju kaaspüüki ja väiksema kala püüki.	Sarnased tegevused puuduvad	selektiivne kalapüük, et sobimatud ja alamõõdulised kalad välja võtta
Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid?	Minu arvates vajaksid piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid kala sorteerimise ja jahutamise võimaluste loomist.	Kaasaegsemat sadamakaid, püüniste hoidlad, abitehnilisi seadmeid.	Piirkonna sadamad ja kala maale toomise punktid vajaksid investeeringuid jahutuskambri, jäämasina, kastide, konteinerite, tõstukite, kaalude jne soetamiseks.
Milliseid investeeringuid vajaksid Teie arvates piirkonna kalatööstused ja kalakasvatused?	Ei oska öelda	Tehnilist ja rahalist. Tööstused vajaksid tehnoloogilisi uuendusi, et tööd tõhusamaks muuta ning selleks on raha vaja	Inimressurssi on puudu ja ettevõtlikust. Selleks, et tegvust käigus hoida on vaja inimesi.
Millised on olnud Teie ettevõtte peamised eesmärgid investeeringute tegemisel? Nimetage vähemalt 3	Jätkusuutlikus, toote kvaliteet ja töötingimused	Saada rohkem tulu, omada kaasaegseid püügivahendeid, keskkonnasääst	Töötlemistingimuste parandamine, uute kaasaegsete seadmete hankimine, kalatoodete kvaliteedi tõstmine
Milliseid investeeringuid on ettevõtteinud alates 2010. aastast kaasaegsete tehnoloogiate rakendamiseks?	Põhiline investeering on olnud uue kaasaegsema kalalaeva soetamine	Seadmete uuendus	Ei soovi vastata
Milliseid investeeringuid on ettevõtteinud alates 2010. aastast tootearenduseks?	Me turustame värsket kala ning ei tegele väga toote arendusega	Ei soovi vastata	Ei vasta

Allikas: autori koostatud intervjuude põhjal

Lisa 5. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Anu Sünd,

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste roll kalandussektoris,

mille juhendaja on Jelena Hartšenko,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹*Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.*